

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

**EBEVEYN TUTUMLARI İLE YETİŞKİN AYRILMA KAYGISI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ebru SAVAŞLI

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2017

EBEVEYN TUTUMLARI İLE YETİŞKİN AYRILMA KAYGISI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ebru SAVAŞLI

Danışman

Yrd. Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

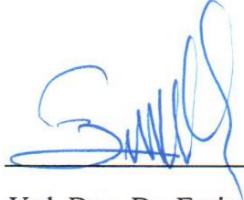
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

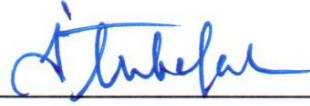
Van, 2017

KABUL VE ONAY

Ebru SAVAŞLI tarafından hazırlanan “Ebeveyn Tutumları İle Yetişkin Ayrılma Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 21.09.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Emine KIZILTAŞ (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Ramazan SAK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.09.2017

Ebru SAVAŞLI

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bana danışmanlık yapan, beni yönlendiren, akademik çalışmalarımın her aşamasında bilgisini, önerisini, güler yüzlü yaklaşımını ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman bana yol gösterici olan, çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK'a sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Tezimin jürisinde yer alan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ramazan SAK'a ve Yrd. Doç. Dr. Emine KIZILTAŞ'a çalışmama yapıcı ve yönlendirici fikirleriyle katkıda buldukları için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu süreçte bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim değerli ders hocalarım Doç. Dr. Fuat TANHAN, Yrd. Doç. Dr. Gaye Zeynep ÇENESİZ ve Yrd. Doç. Dr. Zöhre KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimime başlamama vesile olan ve devamında beni her aşamada destekleyen, ömrüm boyunca yanımda olmasını istediğim değerli eşim Yunus SAVAŞLI 'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Sadece akademik çalışmalarımda değil her daim yanımda olan ve beni koşulsuz seven annem Seher KAYA'ya, babam Seyithan KAYA'ya, abim Mesut KAYA'ya, ablam Zehra TEKER'e, biricik kız kardeşim Nisa Nur KAYA'ya, çocuğum gibi sevdiğim yeğenlerim Hasan, Hüseyin Emir, Hüsna ve Tusem'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimime başlarken yanımda olan ve hayatım boyunca benden manevi desteğini esirgemeyen dostum Yeter YÜKSELEN KAYA'ya ve çalışmam için beni motive eden, her aşamada fikir ve önerilerini paylaşan değerli arkadaşım Gönül AKÇA'ya yürekten teşekkürlerimi borç bilirim. Tez çalışmam ile ilgili alan çalışmalarımı yaparken bana verdiği desteklerden ötürü değerli arkadaşım Burcu YAĞIZ'a sevgi ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

SAVAŞLI, Ebru. *Ebeveyn Tutumları İle Yetişkin Ayrılma Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2017.

Bu araştırmanın amacı, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anne babaların ebeveyn tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Tarama modelindeki bu çalışmanın örneklemini, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 493 ebeveyn oluşturmaktadır.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Alkan (2007) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği (ASA) kullanılmıştır. Araştırmanın veri analizinde bağımsız örneklemler için t-testi, Tek Faktörlü ANOVA ve Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu kullanılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre, anne babaların ebeveynlik tutumları cinsiyetlerine, yaşlarına, sahip oldukları çocuk sayısına, çocuğun cinsiyetine ve çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, anne babaların eğitim durumlarına göre bütün ebeveynlik tutumlarında, yaşadıkları eve göre koruyucu ve izin verici tutumda ve aylık gelir durumlarına göre otoriter, koruyucu ve izin verici tutumlarda anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Kadınların yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, anne babaların ayrılma kaygıları yaşlarına, eğitim durumlarına, yaşadıkları eve ve aylık gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ancak, anne babaların sahip oldukları çocuk sayısına, çocuğun cinsiyetine ve çocuğun yaşına göre yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki; otoriter, koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları arasında ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler

Anne-baba, ebeveyn tutumları, yetişkin ayrılma kaygısı.

ABSTRACT

SAVAŞLI, Ebru. *The Relationship between Parenting Attitudes and Adult Separation Anxiety*, Master's Thesis, Van, 2017.

Aim of this study was to examine the relationship between parenting attitudes and adult separation anxiety of parents whose children attended a preschool institution. The sample of this survey consisted of 493 parents.

Demographic Information Form, Parent Attitude Scale (PAS) developed by Karabulut Demir and Şendil (2008), and Adult Separation Anxiety Questionnaire (ASA) adapted to Turkish by Alkan (2007) were used for data collection. Also, Independent Samples t-Test, One-Way ANOVA and Pearson Correlation were used for data analysis.

Results of the study showed that there were no statistically significant differences in the case of parenting attitudes based on number of parents' children, parents' gender, age, and children's gender and age. However, statistically significant differences were found in the case of all parenting attitudes based on their educational levels, in the case of overprotective and permissive parenting attitudes based on their house types and in the case of authoritarian, overprotective and permissive parenting attitudes based on their monthly income.

It was found that means of women's adult separation anxiety were higher than men's. Also, there were statistically significant differences in the case of parents' adult separation anxiety based on their ages, educational levels, house types and monthly income. However, statistically significant differences were not found in the case of parents' adult separation anxiety based on number of their children, and gender and age of children.

It was found that there was a negative relationship between democratic parenting attitude and adult separation anxiety while there was a positive relationship between

adult separation anxiety and authoritarian, overprotective or permissive parenting attitude.

Key Words

Preschoolers' parents, parents' attitudes, adult separation anxiety.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
1.BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Ebeveyn Tutumları	3
1.3. Kaygı	4
1.3.1. Çocukluk Ayrılma Kaygısı.....	5
1.3.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı.....	5
1.4. Araştırmanın Amacı	6
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.7. Araştırmanın Varsayımları	8
1.8. Tanımlar	8
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Aile	9
2.1.1. Aile Biçimleri.....	9
2.2. Ailenin Önemi	11
2.3. Bağlanma	13

2.3.1. Bebeklikte Ve Çocuklukta Bağlanma.....	14
2.3.2. Yetişkinlikte Bağlanma.....	15
2.4. Ebeveyn Tutumları.....	18
2.4.1. Tutum.....	18
2.4.2. Ebeveyn Tutumu.....	18
2.4.2.1. Demokratik Tutum/Yetkili Tutum.....	20
2.4.2.2. Otoriter Tutum.....	23
2.4.2.3. İzin Verici Tutum.....	24
2.4.2.4. Aşırı Koruyucu Tutum.....	26
2.5. Ebeveyn Tutumları İle İlgili Araştırmalar.....	27
2.6. Kaygı.....	30
2.6.1. Kaygı Belirtileri.....	31
2.6.2. Kaygı Türleri.....	34
2.6.3. Kaygı Tipleri.....	34
2.7. Kuramsal Çerçeve Kaygı.....	35
2.7.1. Psiko-Dinamik Yaklaşım.....	35
2.7.2. Bilişsel Yaklaşım.....	36
2.7.3. Davranışçı Yaklaşım.....	37
2.8. Kaygı Bozuklukları.....	37
2.8.1. Çocukluk Ayrılma Kaygısı Bozukluğu (ÇAAB).....	37
2.8.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğu (YAAB).....	39
3. BÖLÜM: YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırma Modeli.....	41
3.2. Çalışmanın Evreni Ve Örneklemi.....	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	43

3.4. Veri Toplama Süreci.....	44
3.5. Veri Analizi	45
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	46
4.1. Anne babaların ebeveynlik tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	46
4.2. Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir ?.....	47
4.3. Anne babaların ebeveynlik tutumları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	48
4.4. Anne babaların ebeveynlik tutumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	49
4.5. Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	50
4.6. Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	51
4.7. Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	52
4.8. Anne babaların ebeveynlik tutumları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	53
4.9. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	54
4.10. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	55
4.11. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	55
4.12. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	56
4.13. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	57

4.14. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	57
4.15. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	58
4.16. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	58
4.17. Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?.....	59
4.18. Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?.....	60
4.19. Annelerin ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?.....	61
5. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	62
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
6.1. Sonuçlar.....	68
6.2. Öneriler.....	71
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	86
EK-1: Çalışma İzni.....	88

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler.....	42
Tablo 2. Anne babaların ebeveyn tutum ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları.....	46
Tablo 3. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	47
Tablo 4. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının eğitim durumlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	48
Tablo 5. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	49
Tablo 6. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyetine göre t Testi sonuçları.....	50
Tablo 7. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	51
Tablo 8. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının yaşadıkları eve göre t Testi sonuçları.....	52
Tablo 9. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının gelir durumuna göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	53
Tablo 10. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları.....	54
Tablo 11. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	55
Tablo 12. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının eğitim durumlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	55
Tablo 13. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları.....	56
Tablo 14. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyetine göre t Testi sonuçları.....	57
Tablo 15. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları	57

Tablo 16. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının yaşadıkları eve göre t Testi sonuçları.....	58
Tablo 17. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının gelir durumuna göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları	58
Tablo 18. Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki	59
Tablo 19. Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki	60
Tablo 20. Annelerin ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki.....	61

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Toplumun en önemli kurumu olan aile, bireyin yaşamı boyunca davranışlarına ve ilişkilerine etki eden en önemli öğeleri barındıran olguların temelini oluşturmaktadır. Çocukların iletişim becerilerinin, sosyal ilişkilerinin ayrıca fiziki gelişimlerinin hızlandığı 0-6 yaş döneminde ebeveynlerin takındıkları tutumlar; çocukların kendilik algılarının oluşmasını ve gelişmesini etkilemektedir. Çocukların sosyalleşme sürecini başlatan ilk kişi anneleridir ve devamında bu döngüye babalar da dâhil olmaktadır. Aile olarak tanımladığımız, anne, baba ve çocuklardan oluşan bu kurum içinde meydana gelen olaylar ve bu olaylara verilen tepkiler, çocuğun ileri yaşamındaki sosyal ilişkiler, akademik başarı, iletişim ve benlik saygısı gibi unsurlara şekil vermektedir (Günel, 2007). Bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerini ve kendi iç dünyasında yaşadığı çatışmaları etkileyecek düzeyde önemli olan bu kurum içinde, ebeveynlerin çocuklara karşı takındıkları tutumlar bireyin yaşamını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Huang ve Gove, 2015; Rocha Lopes, Van Putten ve Moormann, 2015; Wang, 2014).

Ebeveyn tutumu, çocukla ilgili bir olaya veya olguya anne ve/veya baba tarafından verilen tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Baumrind (1967, 1971), tarafından laboratuvar ortamında ve doğal gözlem yoluyla yapılan bir araştırmada; demokratik tutum, otoriter tutum ve izin verici tutum olarak adlandırılan üç temel ebeveyn tutumu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Batı dünyasında çok bilinmese de Türk toplumunda yaygın olarak benimsenen aşırı koruyucu tutum da çocuklar üzerinde önemli ölçüde etkili olmaktadır. Ebeveynlerin deneyimleri ve iç dünyaları, günlük yaşamlarında karşılaştıkları olaylara bakış açılarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durumun çocuklarına yönelik tutumlarını etkilemesi de kaçınılmazdır (akt. Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Ebeveynlerin tutumları bireylerin iletişim becerilerini, sosyal ilişkilerini ve kişilik gelişimlerini farklı şekilde etkilemektedir. Örneğin; demokratik tutumla yetişen bir çocuğun; kendini rahat ifade edebilmesi, özgüveninin ve beraberinde gelen

akademik başarının yüksek olması en önemli özelliği olmaktadır. Bu çocuklar kendilerine yetebilmekte ve daha az ruhsal sorun yaşamakta veya var olan sorunların üstesinden kolayca gelebilen kişiler olmaktadır. Otoriter tutumla yetişen çocukların benlikleri baskı altında kalmaktadır ve bu çocuklar kendini ifade etmekte sorun yaşamaktadırlar. İzin verici tutumla yetişen çocuklar, imkânların sınırsız olduğunu düşünmekte ve karşılaştıkları toplumsal normlara uyum sağlamakta sıkıntı yaşamaktadırlar. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların etrafında, onları her daim gözü önünde bulundurma gereği hisseden ebeveynler olmakta ve bu ebeveynler çocukların üzülmeye dayanamamaktadırlar. Bu tutuma maruz kalan çocuklar karşılaştıkları sorunları çözmekte çok zorlanmaktadırlar (Sak, Şahin-Sak, Atli ve Şahin, 2015).

Bebeklerin dünyaya gözlerini açtıkları andan sonraki ilk aylarda edindikleri izlenimler çok önemlidir. Olaylara yaklaşımlarını, tavırlarını etkileyen bu ilk izlenimler onların ileriki yaşamında oluşturacakları bağlanma stili üzerinde önemli bir role sahip olmaktadır. Örneğin bebeğin bakıma ihtiyacı olduğunda onu karşılayan, kriz anında müdahale edip uygun çözüm yollarını en kısa sürede bulmaya çalışan bir ebeveyn çocuğu için bir güvenli bağlanma ortamı hazırlamaktadır. Oysa ebeveynlerin bebeği reddetmeleri veya bir duruma gereğinden fazla tepki göstermeleri, çocuğun kendini yalnız hissetmesine ve güvensiz bağlanmasına sebep olmaktadır. Güvenli, kaygılı-kararsız, kaygılı kaçınmacı bebekler ileriki yaşamlarında bunun etkisini yaşamlarında ciddi bir şekilde hissetmektedirler. Örneğin güvenli bağlanan çocuklar sosyal ilişkilerinde aktif, akademik başarı olarak daha iyi seviyede, kendi iç dünyalarında mutlu olmaktadır. Oysa kararsız ve kaçınmacı çocuklar kendilerini yalnız hissetmekte, ebeveynleri tarafından sevilmediklerini düşünmektedirler (Bellibaş, 2004).

Bowlby (2012), temel güven duygusunun çocuğun hayatında önemli bir yeri olduğunu, çocuk dünyayı keşfetmeye başladığında annenin kendini *güvenli üs* olarak hissettirdiği bir ortam oluştuğunda çocuğun anneden ayrılmasının güvenli ve sağlıklı bir şekilde olduğunu belirtmektedir. Anne ihtiyaç halinde orda olduğunu ve her daim onu koruduğunu hissettirdiğinde çocuğun bağımsızlığını ilan etmesi kolaylaşmaktadır. Oysa çocuk güvenli bağlanamadığında; yüksek düzeyde kaygı ve anneyi bir daha bulamayacağına dair yoğun bir korkuya maruz kalmaktadır. Ayrıca, bireysel bağımsızlığını ilan etmekten kaçınan bu çocuklar, çevre ile sosyal ilişkilerinde çok

zorluk yaşamaktadırlar. Okul çağına geldiklerinde ise aileyi zorlayabilen durumların yaşanmasına sebep olmakta; okula gitmeyi bile kabul etmemektedirler. Bowlby (2012) güvenin sağlanmadığı anne çocuk ilişkisinin, çocuğun ileriki yaşantısında onu tamamı ile etkileyecek olan ayrılık kaygısına sebep olduğunu belirtmektedir.

Ayrılma kaygısı, kişinin bağlandığı kişiden veya evinden ayrılma durumuna karşın aşırı bir şekilde endişelenmesidir (Mertol, 2011). Bu kavram literatüre çocukların okula gitmek istememesi ile girmiştir. Ardından Broadwin tarafından okul reddi ile kaygı ve korku arasındaki ilişki ortaya koyulmuştur. 1941’de ise Johnson ve arkadaşları tarafından bu durum için *okul fobisi* terimi kullanılmıştır (Bahalı ve Tahirlioğlu, 2010). 1973 yılında Bowlby okul reddini yaşayan çocukların gerçekte, yalnızca okuldan korkma veya kaçmadan çok, sevdikleri kişiden uzak kalma veya onları kaybetme endişesi taşıdıklarını ya da güven duydukları ortamdan uzak kalmaktan korktuklarını belirtmiştir (Şirin, 2015).

Dağlar (2016), ayrılma kaygısını, kişinin bağlandığı kişiden veya evden ayrıldığında en az dört hafta boyunca beklenenden fazla yaşadığı kaygı olarak tanımlamaktadır. Bu bireyler evden uzak kaldıklarında sürekli eve dönme özlemi içine girmektedirler. Tek başlarına gidip bir yerlerde kalmakta sorun yaşamaktadırlar. Bu çocukları annelerine yapışan çocuklar olarak nitelendirmek mümkündür. Çocuklukta yaşanan bu kaygıyı, benzer şekilde yetişkinlikte yaşamak da mümkün olabilmektedir. Bu durum şu soruya temel oluşturmaktadır: Ayrılık kaygısı çocukluktan yetişkinliğe kadar devam etmekte midir yoksa yetişkinlikte çocukluktan bağımsız olarak mı gelişmektedir? Bu ve bunun gibi sorular sorulurken kısa bir zaman önce yetişkin ayrılma kaygısının tanımı yapılmıştır. Atlı (2011) yetişkin ayrılma kaygısının, çocukluk ayrılma kaygısıyla benzer özellikler gösterdiğini ancak yetişkin ayrılma kaygısının yaşamın ileri dönemlerinde baş göstermesi yönünden farklılaştığını belirtmektedir. Aynı çalışmada, yetişkinlikteki ayrılma kaygısının yerini, ebeveynlerden olduğu kadar eşten veya çocuktan ayrılırken kaygılanmaya veya başlarına bir şey gelmesine yönelik duyulan yoğun kaygıya bıraktığı belirtilmektedir.

1.2. Ebeveyn Tutumları

Anne karnında başlayan anne çocuk ilişkisi doğumla devam eden bir ayrılık sürecine girmekle birlikte sıkı bir şekilde devam etmektedir. Daha sonrasında gelişen bu

döngüye dâhil olan baba, ebeveyn-çocuk ilişkisini tamamlamaktadır. Bu tamamlanmayla başlayan, ebeveynin çocuklara karşı davranışı veya olaylara verdikleri tepkiler olarak açıklanan ebeveyn tutumları, Baumrind (1966) tarafından üç başlık altında incelenmiştir. Bunlar; demokratik tutum, izin verici tutum ve otoriter tutumdur. Batıda çok yaygın olmasa da ülkemizde yaygın olan aşırı koruyucu ebeveyn tutum da konuya dâhil edilmiştir (akt. Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Demokratik ebeveyn tutumu, görüşlerin rahatça ifade edilebildiği, alınan ortak kararlarda çocukların görüşlerinin önemsendiği, çocuğun koşulsuz sevildiği ve kabul gördüğü ebeveyn tutumudur. Bu tutumla yetişen çocukların, benlik saygılarının ve akademik başarılarının yüksek olduğu, kendini ifade etme becerilerinin gelişmiş olduğu ve ruh sağlığının yerinde olduğu düşünülen bireyler oldukları görülmektedir.

Otoriter ebeveyn tutumu, çocukların kendini ifade etmekte zorluk yaşadığı, şartlar ne olursa olsun ebeveynin sözünün geçerli olduğu, ebeveynin çocuğun sahibi olduğu düşüncesinin baskın olduğu ebeveyn tutumudur. Bu tutumla yetişen çocukların, kendine az güvenen, kendini ifade etmekte sorun yaşayan, benlik saygısı düşük ve kaygı düzeyi yüksek bireyler oldukları görülmektedir.

İzin verici ebeveyn tutumu, çocukların gereğinden fazla rahat bırakıldığı ebeveyn tutumudur. Bu tutumla yetişen çocuk, doğruyu yanlışı ayırt etmekte sorun yaşamakta, kural tanımamakta ve toplumsal normlara ayak uydurmakta problem yaşamaktadır.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, ebeveynlerin çocukları kendi kurdukları düzen içinde yetiştirdikleri ve çocuğa hiçbir şekilde sorumluluk vermedikleri tutumdur. Bu çocukların istekleri çoğunlukla yerine getirilmektedir. Bu tutumla yetişen çocuklar, kendi hayatlarını kurarken zorlanmakta ve istekleri yerine getirilmediğinde ağlama krizlerine girmektedirler.

1.3. Kaygı

Kaygı, organizma için tehlike içeren, tanımlanabilir ya da tanımlanamaz bir durum karşısında yaşanan, endişe duygusu ve buna eşlik eden bedensel uyarılma belirtileri şeklinde açıklanmaktadır (Dağlar, 2016). *Durumluk ve sürekli kaygı* (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003) veya *patolojik kaygı ve normal kaygı* olmak üzere (Fırat, 2015) farklı şekilde sınıflandırmalar yapılmaktadır. Kaygı bozuklukları arasında ayrılma

kaygısı bozukluğu, başta çocuklarda olmak üzere oldukça sık rastlanan bir durumdur (Ertaş, 2006).

1.3.1. Çocukluk Ayrılma Kaygısı

Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu (2011) ayrılma kaygısını, “kişinin anne ya da bağlanma figüründen ayrılma durumunda veya ayrılma beklentisinde kaygı yaşaması halidir” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrılma kaygısı bebeklerde bağlanma ile birlikte altıncı ayda başlarken, on sekizinci ayda doruk noktada yaşanmaktadır. Bu kaygı okul öncesi dönemde (yaklaşık 3-5 yaş civarı) ortadan kalkmaktadır. Çocuğun bu kaygıyı azaltmaya başladığı ve gelişim görevlerini yerine getirmeye çalıştığı bu dönemi sorunsuz atlattığında ebeveynle güvenli bağlanmış olması çok önemlidir (Bellibaş, 2004).

Kaygı belirtileri yaş ilerledikçe farklılıklar göstermektedir. Örneğin bebekler sevdiği birine zarar gelmesinden değil, canavarlar, hayvanlar veya karanlıktan korkma eğilimindedirler. Çocuk yalnız kaldığında bu hayali nesnelere onu korkuturken, sevdiği veya bağlandığı kişi döndüğünde bu korku kaybolmaktadır. Çocuk büyüdükçe kaygılar ve korkular yer değiştirmekte; hırsız, trafik kazası geçirme gibi korkular ve kaygılar ilk sırayı almaktadır. Ayrıca bu çocuklar, sürekli olarak, kimse tarafından sevilmediklerinden ve kimseden ilgi görmediklerinden yakınmaktadır (Bellibaş, 2004).

1.3.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı

Tanımı çok kısa bir süre önce yapılmış olan yetişkin ayrılma kaygısı, çocuklukta ayrılma kaygısı bozukluğuna benzer belirtiler göstermektedir. Ancak, bu durum yaşamın ileriki yıllarında ortaya çıkması ve çocuklukta kalan belirtilerin devam etmesi yönünden çocuklukta ayrılma kaygısı bozukluğundan ayrılmaktadır. Bu durumu yaşayan yetişkinler, ayrıldıkları kişinin başına olumsuz bir şey gelmesinden korkmaktadırlar ve bu yüzden onlarla yakın temas kurmadan duramamaktadırlar. Bu kişilerin gerçek ayrılma olayını yaşadıklarında veya yaşama ihtimallerini düşündüklerinde bile panik atak geçirme olasılıkları yüksektir. Yetişkinlerdeki ayrılma kaygısı belirtileri, ebeveynlerden olduğu kadar eşten veya çocuktan ayrılmaya ya da başlarına olumsuz bir şey geleceğine ilişkin aşırı kaygı duymaya dönüşmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

DSM-V'in (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014) yayınlanması ile birlikte ayrılma kaygısı bozuklu konusunda da bazı değişiklikler yapılarak *çocuk ayrılma kaygısı süresinin en az 4 hafta olduğu* şeklindeki ibare, *çocuk ve ergenlerde en az 4 hafta, erişkinlerde ise 6 ay ya da daha uzun sürer* şeklinde değiştirilmiş ve burada erişkinlere de yer verilmiştir.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anne babaların ebeveyn tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu amaç ışığında aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaktadır.

Anne babaların ebeveynlik tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Annelerin ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Literatüre bakıldığında ebeveyn tutumunun çocuk üzerindeki etkisine çokça değinilmektedir. Özellikle çocuğun okula uyum sürecinde yaşadığı ayrılık kaygısının ve birtakım sorunların ebeveyn tutumlarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ancak, burada bir başka önemli kavram da yetişkin ayrılık kaygısıdır. Bu, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2014 yılında tanımlanmış, oldukça yeni bir kavramdır ve literatürde de yetişkin ayrılık kaygısı ile ilgili oldukça sınırlı çalışma bulunmaktadır. Oysa yetişkin ayrılık kaygısı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin ortaya koyulması hem literatürdeki boşluğu doldurmak hem de çocukların gelişimleri üzerindeki etkisi açısından önemlidir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Van merkez ilçelerinde yaşayan ve çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 493 ebeveynle sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan ebeveynlerin, ölçek maddelerine samimi ve gerçekçi bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.8. Tanımlar

Demokratik ebeveyn tutumu: Ebeveynin çocuktan olgun bir şekilde davranmasını beklerken kendisinin de olgun karşılık verdiği tutumdur (Karabulut Demir, 2007).

İzin verici ebeveyn tutumu: Sıcak ilgi ve kabulün söz konusu olduğu fakat çocuğa sınırlamanın veya kontrolün getirilmediği gevşek tutumdur (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010).

Otoriter ebeveyn tutumu: Ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını toplumsal kurallara göre ve katı bir disiplinle şekillendirdiği tutumdur (Duman, 2008).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu: Ebeveynin çocuğu gereğinden fazla koruma altına aldığı, çocuğu sorumluluktan mahrum bıraktığı tutumdur (Aktaş Özkafacı, 2012).

Bağlanma: Bireyin ilk bakım vereniyle kurduğu bağıdır (Doksat ve Çiftçi, 2016).

Yetişkin ayrılma kaygısı: DSM-V'e göre erişkinlerde bağlanma figüründen ayrıldıktan sonra altı ay ya da daha uzun süren ayrılma kaygısı bozukluğudur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ebeveyn tutumu ve yetişkin ayrılık kaygısı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Aile

Aile, çocuğun dünyaya gözlerini ilk açtığı ortamdır. Bu ortamda çocuk ilk deneyimlerini edinmekle beraber diğer insanlarla iletişim kurmayı, onlara güvenmeyi ve hatta topluma ilişkin kuralları öğrenmektedir (Tezel Şahin ve Cevher, 2007).

2.1.1. Aile Biçimleri

Türkiye’de farklı aile biçimleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda, dört temel aile biçimi olduğu belirtilmiştir. Bunlar, çekirdek aile, ataerkil aile, geçici geniş aile ve parçalanmış ailedir (Kozacıoğlu, 1986). Sertelin (2003) de aile türlerini dörde ayırmış; bunları, geleneksel aile, çekirdek aile, geçiş toplumları ailesi ve çekirdek aileler konfederasyonu şeklinde ifade etmiştir. Bu aile türleri aşağıda açıklanmıştır:

Geleneksel geniş aile: Geniş aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan hanede, büyükanne büyükbaba, torun ve evlenmemiş kardeşlerin de bulunduğu ailedir. Bu aileler, sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal kesimlerde ortaya çıkmıştır. Kongar (1986) ve Sayın (1990; akt. Sertelin, 2003), geleneksel geniş ailenin; ekonomik destek, saygınlık, eğitim, koruma, din, üreme ve psikolojik anlamda doyum sağlama gibi görevleri olduğunu belirtmişlerdir.

Çekirdek aile: Geleneksel geniş aile yapısının aksine çekirdek aile, aynı evde oturan anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşmaktadır (Sertelin, 2003).

Geçiş toplumları ailesi: Tarım toplumlarından sanayi toplumlarına geçilirken, geleneksel geniş aileler değişime uğramışlardır. Bu değişim esnasında yani geniş aileden çekirdek aileye geçerken farklı bir aile türü ortaya çıkmıştır. Bu tip ailelerde aile bireylerinin sayısı, ne çekirdek ailedeki gibi az ne de geniş ailedeki kadar çoktur (Kongar, 1986).

Çekirdek aileler konfederasyonu: Kongar (1986), çekirdek aileler konfederasyonunu, ekonomik ve mekânsal paylaşım olmadan birbirleri ile hizmet alışverişinde bulunan kısmen bağımlı çekirdek aileler olarak tanımlamaktadır.

“Ailenin yaşam döngüsü; çocuksuzluk, hamilelik, çocuk yetiştirme ve okul sistemiyle bütünleşme gibi, ailenin fonksiyonlarını etkileyen unsurların bir kısmıdır” (Kut, 1994; akt. Nazlı, 2014, s. 23). Fonksiyon kavramının yalnızca ailenin görev faaliyetleri olarak düşünülmemesi gerektiğini belirten Kut (1994; akt. Nazlı, 2014), bunun aynı zamanda rol ve ilişkilerin varlığını da belirttiğini ifade etmektedir. Aileyi fonksiyonlarına göre sınıflandıranlar (Lewis, Beavers, Gosselt ve Philips, 1976), ailenin fonksiyonlarını yerine getirip getirmemesine göre aileyi ikiye ayırmaktadırlar: sağlıklı/fonksiyonel aile ve sağlıklı/fonksiyonel olmayan aile (akt. Nazlı, 2014).

Sağlıklı aile: İdeal bir ailenin nasıl olduğu konusunda tam bir uzlaşmaya varılamamakla birlikte sağlıklı aileler, fonksiyonlarını çok iyi yerine getiren, üyelerinin aile içi iletişimden hoşnutluk duyduğu, psikolojik olarak sağlam, gelişimsel yeniliklere açık, çok az çatışmanın olduğu ve stres durumlarına karşı dayanıklı olan aile sistemleri olarak açıklanmaktadır. Bu tip aileler aynı zamanda işlevsel, güçlü veya en uygun olarak anılmaktadır (Nazlı, 2014). Bazarbashi (2014), çocuğun *ben kimim* sorusuna yanıt bulduğu, bulduğu yanıtın kimliğini oluşturduğu, gereksinimlerinin karşılandığı, çocuğa potansiyeli ve yetenekleri doğrultusunda öğrenme, karar verme, keşfetme ve hata yapma olanağının sağlandığı aile ortamlarının sağlıklı olduğunu ifade etmektedir.

Sağlıklı bir ailenin fonksiyonlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Nystul, 1993; akt. Nazlı, 2014; s. 26-27):

- Duyguları paylaşma
- Duyguları anlama
- Bireysel farklılıkları kabullenme
- İlgili ve sevgi duygularının gelişimi
- İşbirliği
- Mizah duygusu
- Yaşamı sürdürmek ve güvenlik için gerekli olan ihtiyaçların karşılanması

- Problem çözüme
- Geniş bir felsefi düşünce
- Taahhüt
- Takdir duygularını ifade etme
- İletişim
- Birlikte zaman geçirme
- Maneviyat
- Başa çıkma becerileri.

Sağlıklı ailede eşler birbirlerini olduğu gibi kabul etmekte, birbirlerine saygı duymaktadırlar (Bulut, 1990; akt. Ucur, 2005). Ayrıca anne babalar çocuklarına koşulsuz bir sevgi gösterirken onların davranışlarını gözlemeyi de ihmal etmemektedirler (Bakırcıoğlu, 2002).

Sağlıksız aile: Fonksiyonel olmayan, sağlıksız ailelerin birden fazla biçimi olmakla birlikte, pek çok ortak noktaları da bulunmaktadır. Düzensiz ve çatışmalı bir ortama sahip olan bu aileler rutin işlerde başarılı olmakta sıkıntı yaşamaktadırlar. Ayrıca sağlıksız ailelerde bireyler birbirinden tamamen kopuk ya da aşırı biçimde iç içe olabilmektedir (Frude, 1991; akt. Nazlı, 2014).

2.2. Ailenin Önemi

Evlilik, aile kurumunun oluşması için ilk basamaktır. Çocuk sahibi olmak evliliklerde bir dönüm noktası olmaktadır. Bireylerin anne baba olmak istemesinin temelinde, sosyal ve bireysel gerekçeler yatmaktadır. Sosyal gerekçeleri; erişkin kimliği oluşturabilen sosyal güç, soyn ve insanlığın devamı, çocuğun ilerde anne babasına bakıp koruyacağı düşüncesi ve bebek konusunda evli çiftlere yapılan sosyal baskı olarak sınıflamak mümkündür. Bireysel gerekçeler ise; biyolojik dürtü ve çocukla beraber geldiği düşünülen mutluluk düşüncesidir (İşmen Gazioğlu, 2013; akt. Karasan, 2015).

Bireyler evlilikle üstlendikleri karı-koca rolüne çocuklarının doğması ile birlikte anne baba/ebeveyn rollerini eklerken yeni sorumluluklar da almaktadırlar (Canel, 2012). Anne babanın bu süreçte olumlu tutumları çocuğun kendine özgü bir benlik geliştirmesine izin verirken beraberinde çocuğun benlik saygısı yüksek, sorumluluk

duygusu ve özdenetimi gelişmiş bir birey olmasına yardımcı olmaktadır. Buna karşılık, olumsuz tutumlar, çocukta benlik saygısının, girişkenlik düzeyinin, bağımsızlık ve iç kontrolün düşük olmasına ve yüksek düzeyde saldırganlık ve güvensizliği beraberinde getirmektedir (Potts ve Mandleco, 2002; akt. Şanlı ve Öztürk, 2012).

Anne babaların amaç, inanç ve değerleri, onların davranışlarına ve anne babalık/ebeveynlik rollerine yansımakta ve çocuğun gelişim ortamını bu amaç, inanç ve değerler oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998; akt. Yapıcı, 2010). Çocuğun benlik kavramı da yetişkinlerin inançlarının ve çocuğa yönelttikleri tutumların bir yansımasıdır. İlk sosyal temasın anne ile ailede kurulduğu göz önünde bulundurulduğunda, bebeğin gereksinimlerinin karşılanma biçimi büyük önem arz etmektedir. Özellikle 0-1 yaş dönemi çocuklarında temel gereksinim güvendir ve bebek güven ihtiyacını gidermek amacıyla anneye dokunmak ve onun varlığını, sıcaklığını duyumsamak istemektedir. Bebeğin kendi varlığını sürdürmek için anneye duyduğu gereksinim, onun ilk sosyal ilişkisidir ve bu ilişki anneye bağımlılık olarak adlandırılmaktadır (Günalp, 2007). Bu gereksinimleri uygun bir şekilde karşılanan bebek, kendi benliğini değerli olarak algılamak, çevresini de güvenilir olarak değerlendirmektedir. Böylelikle, çocukta güven duygusunun temelleri atılmaktadır (Bazarbashi, 2014). Günalp (2007) çocuğun ihtiyaçlarının zamanında giderilmemesinin, olur olmaz nedenlerle davranışlarının engellenmesinin ve ailenin çocuğa aşırı düşkünlüğünün, çocukta saldırganlık duygusunun oluşmasında etkili olduğunu belirtmekte, bu duygunun ortaya çıkmasını engellemek için şunlara dikkat edilmesi gerektiğini savunmaktadır:

- Çocuğun gereksinimleri zamanında giderilmelidir.
- Şiddet içeren cezalardan kaçınılmalıdır.
- Çocuğun enerjisini atabilmesi için açık havada oyunlar oynamasına imkân sağlanmalıdır.
- Güven hissi geliştirilmelidir.
- Çocuğa model oluşturacak saldırgan davranışlardan uzak durulmalıdır.
- Kurulan sosyal ilişkilerin olumlu yönde geliştirilmesi önemsenmelidir.
- Saldırganlık ve şiddet içeren yayınlardan uzak durulmalıdır.

2.3. Bağlanma

Bowlby (2012), bağlanma kavramını, dünya ile daha iyi başa çıktığı düşünölen ve iyi tanınan başka bir bireye yakınlığı elde etmek ve bu yakınlığın devamlılığını korumak şeklinde sonuçlanan davranış biçimi olarak tanımlamaktadır. Bağlanma davranışı en çok, kişi kendini rahatsız hissettiğinde, korktuğunda veya yorulduğunda bu durumların bireye yaşattığı olumsuzlukların hafifletilmesi gerektiği zamanlarda ortaya çıkmaktadır. İhtiyaç duyduğu anda birey, bağlanma figüründen olumlu geri bildirimler alırsa güçlü ve güvenilir olduğunu hissetmektedir. Bu da ilişkiyi sürdürmeyi ve o kişiye değer vermeyi anlamlı kılmaktadır (Bowlby, 2012).

Bağlanma sistemi, doğada bütün memeli türlerde görölen, doğar doğmaz yaşamını bağımsız bir şekilde sürdüremeyen ve hareket edemeyen canlıların hayatta kalmalarını sağlayan evrimsel bir sistemdir (Kraemer, 1992, akt. Yıldızhan, 2017). Bowlby, bağlanma davranışının erken çocukluk döneminde ortaya çıktığını ve bu sistemin, dünyayı keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir üs olma, fiziksel ihtiyaçları karşılama ve hayata dair bir güven duygusu geliştirebilme gibi üç temel işlevi olduğunu belirtmektedir (Varlık Özsoy, 2015). Bowlby bu üç temel bileşenin sağlıklı bir şekilde ilerlememesinin sonucunda, öz benlik algısı ile ilgili patolojilerin ortaya çıkmasına sebep olabileceğini belirtmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bowlby aynı zamanda, bağlanmanın, yakınlığın sürdürölmesi, güvenli barınak, güven esas ve ayrılık acısı olmak üzere dört temel özelliği olduğunu da vurgulamaktadır (Kaymak, 2015). Ayrıca, çocuk için yaşamsal değeri olan bağlanma davranışının, hayvanlar üzerinde yaptığı gözlemler sonucu, anneyi takip etme ve ona yapışma şeklinde olduğunu ve böylece onun yaşama tutunmasını kolaylaştırdığını ancak insanlarda gerçekleşen bağlanmanın bundan çok daha farklı olduğunu belirtmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bowlby'e (1973) göre, daha sonraki yıllarda ortaya çıkan yakın ilişkilerde, düşöncelere, duygulara ve davranışlara yön veren içsel çalışan modelinin temelinde iki değişken bulunmaktadır. Birincisi, bağlanılan kişinin desteğine gereksinim duyulduğu zamanlarda karşılık veren kişi olarak görölüp görölmediği, ikincisi ise kişinin kendisine yönelik herkesin, özellikle de bağlanılan kişinin, yardımcı olabilecek kişi olarak görölüp görölmediği şeklindedir (akt. Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby içsel çalışma modelini

zihinsel modeller olarak da tanımlamakta ve bu oluşumun kristalize olarak ileriki yıllara taşındığını belirtmektedir (Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016). Çocuklar erken yıllarında ebeveynleri veya bakım verenleri tarafından duyarlı ve destekleyici bir tutum ile karşılanırlarsa, sevmeye ve bakım gösterilmeye layık bir benlik algısı ve bu algı doğrultusunda olumlu bir bağlanma modeli geliştirmektedirler. Bununla birlikte başkalarını da destekleyici, kolay ulaşılabilir ve iyi niyetli bireyler olarak görerek olumlu başkaları algısı geliştirmektedirler. Bunların aksine güvensiz bağlanan çocuklarda olumsuz benlik algısı gelişirken, başkalarına yönelik olumsuz başkaları algısı temelinde, ilişkilerindeki davranış ve beklenti örüntüsünü olumsuzluk ve karamsarlık zeminine oturtmaktadırlar (Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016).

2.3.1. Bebeklikte Ve Çocuklukta Bağlanma

Bowlby'nin bağlanma kuramındaki temel konuları ele almasına karşın bu konudaki ilk sistematik araştırmaları ve çalışmaları yapan Mary Ainsworth'tur. Ainsworth bağlanmayı, "çocuk ve onun bakım vereni arasında kurulan bağ ya da devam eden ilişki" olarak tanımlamıştır (Güngör, 2000). Ainsworth (1989), bağlanmanın gerçekleşebilmesi için dört temel bileşenin olması gerektiğini belirtmektedir. Bunlar; ilişkilerdeki bağın duygusal olması, süreklilik arz etmesi, ayrılmadan sonra kişilerde stres yaratması, tekrar bir araya gelindiğinde mutluluk hissedilmesi ve kayıp yaşandığında yasın oluşmasıdır (akt. Çamurlu Keser, 2006).

Ainsworth ve arkadaşlarının (1978), *yabancı ortam deneyi* olarak bilinen çalışması deneysel gözlem yöntemiyle bağlanma literatürüne kazandırılmıştır (akt. Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016). Bu çalışmada bebeklerin davranışlarının anneleri ortamdayken, ortamdan çıktığında ve ortama geri döndüğünde farklı şekiller aldığı belirlenmiştir. Bu tepkiler kapsamında ilk bağlanma örüntüleri Ainsworth tarafından güvenli bağlanma, kaygılı/kararsız (iki yönlü) bağlanma ve kaygılı/kaçınmacı bağlanma olmak üzere üç bölümde kategorize edilmiştir (Hazan ve Shaver, 1994).

Güvenli bağlanma: Bu bağlanma tarzına sahip bebekler, anneleri ortamdan çıktığında huzursuz olmakta, ancak aşırı endişe ve panik göstermeden anneleri ile yakınlık kurma arayışı içine girmekte, anne ortama girince kolayca sakinleşebilmekte ve ortamı keşfetmeye devam etmektedirler (Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016). Bu bebekler

kendilerine duyarlı, duygularına ve düşüncelerine önem veren ebeveynler tarafından yetiştirilmektedirler (Durak Batıgün ve Büyüksahin, 2008).

Kaygılı-kararsız (dirençli) bağlanma: Kaygılı/kararsız bebeklerin anneleri ortamı terk ettiğinde hem kaygılı hem de kızgın oldukları gözlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1994). Bu bebekler annenin odadan ayrılmasıyla ortama giren yabancıyı ve bu kişinin onu sakinleştirme çabalarını reddetmekte, anne odaya döndüğünde sakinleşmesi uzun sürmekte ve ortamı keşfetme davranışını tamamen sonlandırmaktadırlar (Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016).

Bowlby (2012) bu bağlanma şeklinde, bebeğin ebeveynine başvurduğunda onun ulaşılabilir ve yanıt alınabilir olduğu veya yardım alınıp alınamayacağı konusunda kuşkulu olduğunu bildirmektedir. Bu belirsizlik nedeniyle bebek her zaman ayrılık kaygısı yaşamaya yatkın olmaktadır. Bu bebekler sıkıca sarılıp, ayrılmak istemeyebilmekte ve dünyayı keşfetme konusunda kaygı yaşamaktadırlar. Buradaki asıl çatışma, bazı durumlarda yardımcı olan ve ulaşılabilen ebeveynin, diğer durumlarda bunun aksine tavırlar sergilemesinden kaynaklanmaktadır. Bowlby (2012), klinik bulgulardan elde ettiği veriler doğrultusunda bu bağlanma stiline, ayrılıklarla ve terk etme tehditleriyle desteklendiğini belirtmektedir.

Kaygılı-kaçınmacı bağlanma: Kaçınmacı bebekler, anneleri odadayken onun varlığını görmezden gelmekte, anneleri odadan çıktığında ve yerine yabancı geldiğinde de aynı tepkisizliği göstermektedirler. Anneleri odaya geldiğinde aynı tepkisizlikle devam edip, duygusal yakınlıktan uzak bir şekilde oyuncakları ile oynamaya devam etmektedirler (Türk, 2016). Ainsworth (1978) kaçınmacı bebeklerin bu davranışlarının sağlıklı olmadığını ve yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu savunmuştur. Bu bebeklerin anneleri ile olan ilişkileri gözlendiğinde, annelerin duyarsız, müdahaleci ve reddedici oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu ebeveynlerin, genellikle çocuklarının stresli zamanlarında yanlarında olmaktan kaçındığı, onlara bedensel yakınlık göstermediği, çocuklarına sık sık reddedici davrandığı ve çocuklarını yalnız bıraktığı gözlenmiştir (akt. Bolattekin, 2014).

2.3.2. Yetişkinlikte Bağlanma

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma teorisi hakkındaki yazılarını ve Ainsworth'un *yabancı ortam deneyi* ile ortaya çıkardığı üçlü bağlanma örüntüsünü

(güvenli, kararsız, kaçınan) düzenlemiş, ayrıca bağlanma şekillerinin yetişkinlikte de etkili olduğunu ve romantik ilişkileri de etkilediğini belirtmişlerdir (akt. Çamurlu Keser, 2006). Sonraki çalışmalarda Bartholomew ve Horowitz (1991) yetişkinlerdeki bağlanma stillerini dört bileşen altında *dörtlü bağlanma modeli* adıyla açıklamışlardır (akt. Varlık Özsoy, 2015). Bu modeldeki temel örüntü, benlik ve başkaları şemalarının olumlu veya olumsuz olarak karma eşleşmeleri ile oluşmaktadır. Benlik modeli kişilerin başkaları ile kurduğu duygusal bağı tanımlamakla birlikte, kişinin kendilik değeriyle ilişkilidir. Olumlu benlik geliştiren birey, başkalarından onay alma ihtiyacı hissetmemektedir. Olumsuz benlik geliştirmiş birey ise, başkalarından onay alma gereksinimi duymaktadır (Türk, 2016). Ayrıca, olumlu başkaları modelinin geliştirilmesi, yakın ilişkilerde destek ve yakınlık aramaktan çekinmeden başkaları hakkında olumlu beklentiler taşımayı belirtirken, olumsuz başkaları modeli ise, başkalarına ilişkin olumsuz beklentilere sahip olmak anlamını taşımaktadır (Dilmaç, Hamarta ve Arslan, 2009).

Yukarıda açıklanan olumlu ve olumsuz benlik ve başkaları temsilleri kapsamında ortaya çıkan bağlanma şekillerini ise Bartholomew ve Horowitz (1991) şu şekilde kategorize etmektedirler (akt. Varlık Özsoy, 2015):

Güvenli bağlanma stili (secure attachment style): Güvenli bağlanma stilinde kişi olumlu benlik ve başkaları algısına sahiptir (Kart, 2002). Bu kişilerin ortak özellikleri, kendilerini sevmeye değer kişiler olarak algılamak, diğer kişileri de güvenilir, destek verici ve iyi niyetli olarak görmeleridir (Bolattekin, 2014). İhtiyaç duyduğunda destek alma konusunda rahat olan bu kişiler (Uğur, 2010), hem başkalarıyla kolayca yakınlık kurabilmekte hem de özerk kalma konusunda başarılı olabilmektedirler (Polat Balcı, 2011). Bartholomew (1990), güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, çocukluk hatıralarını kolaylıkla hatırlayan, anne babaları ile ilgili çoğunlukla iyi davranışları dillendiren kişiler olduklarını belirtmektedir (akt. Kart, 2002). Kabak ve Sceery (1988), güvenli bağlanan yetişkinlerin esnek egoya sahip olduğunu, Frankel ve Bates (1990) ise, esnek egoya sahip kişilerin uyumlu bir şekilde problem çözdüğünü aynı zamanda olumlu başkaları şemasının etkisi ile başkalarını destek alınabilir olarak gördüğünü ve bunun da, gerilim zamanlarında onların yaşamlarını kolaylaştırdığını belirtmektedir (akt. Kart, 2002). Bu bağlanma stili, Hazan ve Shaver'ın (1987) güvenli bağlanma stiline denk gelmektedir (akt. Varlık Özsoy, 2015).

Saplantılı bağlanma stili (preoccupied attachment style): Kararsız bağlanma stilini Bartholomew saplantılı olarak tekrar adlandırmıştır (Çamurlu Keser, 2006). Saplantılı bağlanma stili, Hazan ve Shaver'ın (1987) kaygılı kararsız bağlanma stiline denk gelmektedir (akt. Varlık Özsoy, 2015). Olumsuz benlik olumlu başkaları bileşimi olarak betimlenmektedir (Sümer ve Güngör, 1999). Kendini değersiz hissetme ve değer görmeme eğiliminde olan bu gruptaki kişiler, başkalarının onay ve görüşüne bağıdırlar (Uğur, 2010). Hazan ve Shaver (1990), saplantılı bağlanan kişilerin ikili ilişkilerinde kendilerini ispat etme ve diğer kişileri güvenilir bulma eğilimi içine girdiklerini ancak partnerlerine olan bu yakınlık eğiliminin zaman zaman onlara bağımlı hale gelmelerine neden olduğunu bildirmektedirler (akt. Bolattekin, 2014). Cooper, Shaver ve Collins (1998), bu bağlanma stiline sahip kişilerin en belirgin özelliğinin kendine güven eksikliği olduğunu, bu sebepten de, hem reddedilmekten hem de karşı taraftaki kişinin onu terk etmesinden korktuklarını vurgulamaktadırlar. Gerekemediği durumlarda bile kendileri hakkında çok şey anlatma eğiliminde olan bu kişiler, kolay aşık olmakla birlikte ilişkilerinde inişler çıkışlar yaşama eğilimindedirler (Kart, 2002). Bu kişilerin ebeveyn tutumları incelendiğinde, sevgi dolu ve reddedici tutum arasında dengesizlik yaşadıkları görülmektedir (Bolattekin, 2014).

Korkulu bağlanma stili (fearful attachment style): Hem benlik hem başkaları modelinin her ikisinin de olumsuz değere sahip olduğu bağlanma stildir (Uğur, 2010). Güvenli bağlanma stiline karşıtı olan korkulu bağlanma stiline sahip bireyler, bireysel değersizlik duyguları ile başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğuna ilişkin düşünceler barındırmaktadırlar (Sümer ve Güngör, 1999). Bartholomew (1990), sosyal temas ve yakınlık isteyen fakat başka kişilere karşı reddedilme ve güvensizlik yaşayan bu kişilerin, reddedilmeyi engellemek amacıyla sosyal ortamdan ve yakın ilişkilerden uzaklaşmayı tercih ettiklerini böylelikle kendilerini güvence altına aldıklarını düşündüklerini belirtmektedir (akt. Kart, 2002).

Kayıtsız bağlanma stili (dismissive attachment style): Olumlu benlik olumsuz başkaları modelinin özelliklerini taşıyan kayıtsız bağlanan bireyler, kendilerine değer veren ve başkalarına karşı olumsuz düşünce ve davranışlara sahip olan kişilerdir (Sümer ve Güngör, 1999). Bartholomew (1990), kayıtsız bağlanan kişilerin, yakın ilişkilerden kaçtığını, bağımsızlığa çok değer verdiğini ve yakın ilişkileri çok gerekli görmediklerini vurgulamaktadır (akt. Kart, 2002).

Bartholomew ve Horowitz (1991; akt. Varlık Özsoy, 2015), korkulu bağlanma stilinde olduğu gibi kayıtsız bağlanma stiline de Hazan ve Shaver'in (1987) kaçınan stiline denk gelmekte olduğunu ve bu modelin, Hazan ve Shaver'in (1987) sınıflandırmalarından farklı olduğunu belirtmektedir. Dörtlü bağlanma modelinin kaçınmacı grubuna giren bireylerin, ikiye (korkulu ve kayıtsız olarak) ayrılabilceği önermesi, yapılan araştırmalardan elde edilen görgül verilerle de büyük ölçüde desteklenmiştir (akt. Varlık Özsoy, 2015).

2.4. Ebeveyn Tutumları

2.4.1. Tutum

Tutum, genel anlamıyla var olan olgu, olay veya nesnelere yönelik tepki eğilimi veya davranış şeklini kapsamaktadır (Bedge, 2015). Bir başka şekilde tutum, bilişsel bir unsur, davranışı yönlendiren düşünceyi, bir ekolü veya yargı oluşumunu etkileyen değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca tutum; bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak üç temel ögeden oluşmaktadır. Tutumun özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır; güç derecesi, karmaşıklık, diğer tutumlar ile ilişki ve merkezilik, öğeler arası tutarlılık, tutumlar arası tutarlılık ve tutumun yapısı (Durmuş, 2006).

2.4.2. Ebeveyn Tutumu

Ebeveyn tutumunu, anne baba ve çocukların birbirlerini etkilemek esasına bağlı ve bu etkileşim sonucunda meydana gelen davranışlar bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Canabakan Koç, 2015). Yeşilyaprak (1993), aile ortamının kişilik gelişimini etkileyen en önemli faktör olduğunu, özellikle ebeveynlerin tutumlarının, değerlerinin, inançlarının, ilgi, eğitim ve bakım şeklinin çocuğun davranışlarını çok fazla etkilediğini belirtmektedir. Yavuzer (2008) yaptığı çalışmada çocukların psikososyal gelişimindeki faktörleri ele almıştır. Çalışmalar sonucunda, çocuklarda meydana gelen uyum bozukluğunun, çocukların ebeveynleri ile olan ilk ilişkilerinden ve ebeveynlerin çocuklara gösterdiği tutumlardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri tutumlar; toplumlar, kültürler hatta aynı toplumda yaşayan aileler arasında bile farklılık göstermektedir (Demircioğlu ve Ömeroğlu, 2014).

Ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyal gelişimine etkilerini Yavuzer (1996) şu şekilde sıralamıştır:

1. Aile, çocuğun toplum içinde dengeli bir birey olması için ona güven vermektedir.
2. Çocuğun toplumsal ilişkilerinde kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlamaktadır.
3. Çocuğun sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için, toplum tarafından kabul görmüş davranışlarda aile çocuğa model olmaktadır.
4. Toplumsal olarak kabul görmüş davranışların gelişmesi için çocuğa öncülük yapmaktadır.
5. Çocuğun yaşama uyum sürecinde karşılaştığı sorunlara çözüm getirmektedir.
6. Çocuğun yaşama uyum sağlaması için gerekli olan fiili, sözlü ve toplumsal alışkanlıkları oluşturmasına yardım etmektedir.
7. Akademik ve sosyal yaşamda çocuğun becerilerinin farkına varmasına ve geliştirmesine yardımcı olmaktadır.
8. Çocuğun isteklerinin eğilim ve becerilerine uygun olarak gelişmesine yardım etmektedir.

Baumrind (1967, 1971) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda ebeveynlik tutumu ile ilişkili 4 boyut belirlenmiştir (akt. Aktaş Özkafacı, 2012). Bu boyutlar şunlardır:

- *Ebeveyn kontrolü boyutu*, ebeveynlerin belirledikleri kurallara çocukların ne düzeyde uymak zorunda olduğunu gösteren boyuttur.
- Ebeveyn çocuk iletişimde *açıklık boyutu*, ebeveynlerin alınan kararlarda çocuklarının duygularına ve düşüncelerine ne kadar saygı duydukları, çocuklarını buna ne derece teşvik ettikleri ve çocukların davranışlarına gelen kısıtlamaların nedenlerini ne düzeyde çocuğa açıkladıkları ile ilgili olan boyuttur.
- *Olgunluk beklentisi boyutu*, ebeveynlerin çocukların zihinsel, sosyal ve psikolojik yönleri ile ne düzeyde ilgilendiklerini gösteren boyuttur.
- *Bakım-destek boyutu*, ebeveynlerin çocuklarına bakarken ve onlarla ilişki kurarken ne derece yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösteren boyuttur (Aktaş Özkafacı, 2012).

Ebeveyn tutumları konusunda çok farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin, Baumrind (1967, 1971) ebeveyn tutumlarını sınıflandırmak amacıyla okul öncesi dönem çocuklarının evlerinde gözlem ve laboratuvar ortamında ebeveyn tutumlarının temelini oluşturan çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda ebeveyn tutumlarını; otoriter, demokratik ve izin verici tutum olarak üçlü model adı altında toplamıştır (akt. Aktaş Özkafacı, 2012). Maccoby ve Martin (1983; akt. Aytemiz, 2010), Baumrind 'in bu üçlü sınıflamasını geliştirmiş, izin verici boyutu; izin verici-müsamahakâr ve izin verici-ihmalkâr olmak üzere iki alt boyuta ayırmıştır. Yapılan çalışmalar sonunda araştırmacılar Baumrind'den farklı olarak ebeveyn tutumlarını, duyarlık ve talepkarlık-kontrol olmak üzere iki alt boyutta incelemişlerdir. Böylelikle ortaya dört ebeveynlik tutumu çıkmaktadır. Bunlar: demokratik tutum, otoriter tutum, izin verici-müsamahakâr tutum ve izin verici-ihmalkâr tutum (Maccoby, Snow ve Jackson, 1984; akt. Aytemiz, 2010). Yörükoğlu (1978) ebeveyn tutumlarını, sıkı tutum, gevşek tutum, tutarsız tutum ve demokratik tutum başlıkları altında incelemiştir. Yavuzer (2016) ise, baskıcı ve otoriter tutum, gevşek tutum (çocuk merkezli aile), dengesiz ve kararsız tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutum olarak sınıflama yapmıştır. Tüm bu araştırmalar sonucunda ebeveyn tutumları; demokratik tutum, otoriter tutum, izin verici tutum ve aşırı koruyucu tutum olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

2.4.2.1. Demokratik Tutum/Yetkili Tutum

Aile bireyleri tarafından çocuğun bağımsız bir kişilik olarak kabul edildiği bu tutumda çocuk, kendine özgü bir kişilik geliştirme ve düşüncelerini açıkça ifade etme olanağına sahiptir (İkiz, 2015). Ebeveynler çocuğun sağlıklı gelişimi için bu tutumu benimsemektedirler (Yapıcı, 2010).

Ebeveyn tutumları arasında en uygun tutum olarak kabul gören demokratik ebeveyn tutumu, sabır, güven, ilgi, denetim ve sevgi gibi kavramları dengeli biçimde barındırmaktadır (Yavuzer, 2005; akt. Karasan, 2015). Bu tutum, çocuğun da haklarının olduğunun ebeveynler tarafından kabul edildiği tutumdur (Ucur, 2005). Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler, çocuğa sunulan koşulsuz sevgi ve saygıyı, çocuğun ihtiyaçları konusunda hassas olmayı ve çocuğa ihtiyaç duyduğu her konuda iyi bir rehber olmayı davranışları ile göstermektedir (Bedge, 2015). Aynı zamanda bu

ebeveynler, keskin kısıtlamalardan farklı olarak, çocuğa fikrini söyleme ve tercih yapma hakkını vermekte ve bu anlayışla çocukların isteklerde bulunabilmesini sağlamaktadırlar (Özgüven, 2001; akt. Günalp, 2007). Kararlı ve atak olan demokratik ebeveynler, güce önem vermekte, kendilerinde ve başkalarında güçlü olma özelliği aramaktadırlar (Yapıcı, 2010).

Yetkili ebeveyn tutumu olarak da anılan demokratik ebeveyn tutumu, düzen sağlayıcı denetim ve sevgiyle birlikte özerkliği de içermesiyle, iki karşıt görüş olan denetim ve sevgiyi bir arada barındırmaktadır (Yavuzer 2003, akt. Günalp, 2007). Bu tutumda, evde kabul gören ve görmeyen davranışların çerçevesi herkes tarafından bilinmektedir. Onay ve kabul bekleyen çocuk için aile ortamı bunu sağlamaya elverişli ise ve ebeveynler çocuğa benliğini tanıma şansını veriyorsa, çocuğun sağlıklı bir şekilde olgunlaşması sağlanabilmektedir. Ebeveynlerin hoşgörüsünün olağan bir derecede olması, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasını desteklemektedir (Yavuzer, 1999; akt. Günalp, 2007). Ayrıca bu tutumu benimseyen ebeveynler sıcak ve ilgilidirler. Sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlemekte, aile içinde alınan kararlarda çocuklarının görüşlerine önem vermektedirler (Baumrind, 1966; akt. Karabulut Demir, 2007).

Maccoby ve Martin (1983), demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların, izin verici ya da otoriter tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklardan akademik yeterlilik, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan aldıklarını belirtmişlerdir (akt. Bazarbashı, 2014). Demokratik ebeveynler, çocuklarını çok az kısıtlamakta, çocukların isteklerini gerçekleştirmelerine izin vermekte, çocuğun kabul görme ve onay isteklerini göz ardı etmemekte ve çocuğun kendine has gelişimine destek olmaktadır (Pekkarakaş, 2010).

Karabulut Demir ve Şendil'e (2008) göre, bu tutumu benimseyen ebeveynlerde görülen en belirgin özellik, çocuğa karşı koşulsuz sevgi gösterilen, ayrı bir birey olarak onun görüşlerine saygı duyulan ve aktif bir şekilde çocuğun dinlendiği bir ortamdır. Çocuğu sabırla dinlemek ebeveynler açısından zor olsa da, ailenin bütünü açısından olumlu bir durumdur ve bu durumda ebeveyn çocuğu kabullenmediğini ve onu anlamaya çalıştığını çocuğa iletmektedir (Gordon, 2010; akt. Karasan, 2015).

Demokratik tutumda ebeveyn, çocuğun gelişimine uygun davranışların nasıl olması gerektiği konusundaki kuralları önceden belirlerken, konulan kurallara uymayan çocuğa fiziksel ceza uygulamaktan kaçınmaktadır. Bu tutumun geliştiği ailelerde, kurallara uymayan çocuk için ailenin önceden belirlediği disiplin yöntemleri bellidir ve çocuk için bu disiplin yöntemleri uygulanmaktadır (Dönmezer, 1999; akt. Karasan, 2015). Ebeveynler ile çocuk arasında bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda her zaman sabit olan bir kontrol yöntemi kullanılmakta ancak bunu yasaklarla değil de kendi düşündüklerini çocukları ile paylaşarak çözmektedirler (Aytemiz, 2010). İstenen eylemin ortaya çıkması için, istenmeyen eylemin gerekçesi çocuğa açıklanmakta ve gerekirse mahrum bırakma yöntemi kullanılmaktadır (Cole & Cole, 2001; akt. Ucur, 2005). Bu noktada çocukların kendilerinden beklenileni bilmeleri gereklidir çünkü kendilerinden neler beklendiğini bilmeyen çocuklar, nasıl davranmaları gerektiğini bilmemekte, kendilerini çaresiz ve başarısız hissetmektedirler. Bununla birlikte, hataları düzeltilirken reddedilen ve aşağılanan çocuklar, kendilerini yeni bilgilere kapatmakta veya davranışlarını düzeltmeye istekli olmamaktadırlar. Çocuğun hataları düzeltilirken özgüven dilini kullanmak, hem çocukları yaptıkları yanlışlar konusunda bilgilendirmekte hem de kendilerini kötü hissetmeden, davranışlarını değiştirmelerine destek olmaktadır (Mckay ve Fanning, 1998; akt. Günalp, 2007).

Çocuklarına karşı hoşgörülü olan ebeveynler, çocuklarının bazı sınırlamalar dışında isteklerini uygun biçimde gerçekleştirmelerine izin vermektedirler. Ebeveynlerin normal düzeydeki bu tutumu sayesinde çocuk; kendine güvenen, yaratıcı ve sosyal bir birey olmaktadır. Aşırı hoşgörü gösterildiği durumlarda ise; bencil ve sosyal uyumda problemler yaşayan bir bireye dönüşmektedir (Akın, 2002; akt. Ucur, 2005).

Demokratik tutumun hâkim olduğu sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuk, birey olarak karar verebilmeyi ve verdiği kararlarının beraberinde getirdiği sorumlulukları alabilmeyi öğrenmektedir. Çünkü demokratik tutuma sahip ailelerde olduğu gibi kabul edilen çocuk, aileden destek görmekte ve isteklerini yerine getirme konusunda yüreklendirilmektedir. Bunun sonucunda da çocukta benlik saygısı gelişmektedir. Benlik saygısı gelişen bir çocuk, kendi olma özelliği geliştirmekte; anlayış ve görüşlerini rahatlıkla ifade etmektedir (Yavuzer, 2000; akt. Ucur, 2005). Bununla birlikte böyle bir ailede yetişen çocuk, haklarını arayan, çıkarlarını koruyan ve

diğer insanlarla dayanışma içerisinde iş yapabilen bir birey olmaktadır (Canabakan Koç, 2015).

Çocukların kabul görüp cesaretlendirildiği, özerk ve esnek kurallar içinde yetiştirildiği bu ortamda çocuklar, kendilerine güvenen, kendilerini kontrol edebilen, kendilerine saygıları yüksek ve sosyal becerileri iyi olan bireyler olarak yetişmektedirler (Özyürek, 2004). Bu çocukların duygusal problemlerle baş etme becerileri daha yüksek ve bu çocuklar arkadaş canlısı, ne istediğini bilen, özgüven ve sosyal sorumluluk sahibidirler (Taner Derman ve Başal, 2013).

2.4.2.2. Otoriter Tutum

Otoriter tutum, çocuğun sürekli denetim ve baskı altında olduğu, ebeveynlerin çocuktan sıkı sıkıya kurallara uymasını beklediği tutumdur (Özyürek, 2004). Çocuğa tanınan hakların en aza indirildiği otoriter tutumda, ebeveynler çocuğu kendi arzularına göre yetiştirmek istemekte, bunu elde edebilmek amacıyla da çocuğa oldukça katı davranmaktadırlar (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

Otoriter ebeveynlerin çocuğun davranışları üzerinde kontrolü gereğinden fazla olmaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Çocuğun özerkliğini kısıtlayan bu tutuma sahip aile ortamında, sözlü iletişim kurulmamakta ve konulan kurallara çocukların sorgulamadan uyması gerektiği düşünülmektedir (Arslan ve Kabasakal, 2013). Çocuğun başlı başına bir birey olduğunu kabul etmeyen ebeveynler, kendilerini çocuğun sahibi olarak düşünmektedirler (İkiz, 2015). Bu ailelerde çocukların eleştirildiği, sevgisizliğin, kıskançlığın ve ilgisizliğin olduğu bir ortam vardır (Yavuzer, 1999; akt. Taner Derman ve Başal, 2013).

Otoriter ebeveynler, çocukların yaş ve kapasitelerinin üzerinde beklenti içine girmekle beraber onlardan kusursuzluk beklemektedirler (Günalp, 2007). Otoriter ebeveynler disiplin yöntemi olarak cezayı kullanmaktadırlar ancak işlenen suç ceza ile aynı doğrultuda olmamaktadır. Dayak, sesini yükseltme, hor görme, korkutma başlıca ceza yöntemleridir (Kaya, 1997).

Çocukla açık bir şekilde iletişim kurmayan bu ebeveynler, erişkinlerin dünyasının çocuğunkinden farklı olduğunu düşünmekte ve çocuğun bunu anlayamadığını savunmaktadır (İkiz, 2015). Sevgilerini, çocukta istenilen davranışların oluşması için bir pekiştirici olarak kullanmakta, çocuğun ebeveynin isteğini yapması

ölçüsünde ona sevgi göstermektedirler (Ucur, 2005). Bu ailelerde çoğunlukla baba, otorite olmakta ve ailedeki gizli kuralları uygulama ve pekiştirmeyi görev edinmektedir. Otoriteye koşulsuz itaat çok önemli bir erdem olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda bu tutumun geliştiği ailelerde kim otoriteyi memnun ederse o değerli olarak kabul edilmektedir (Günel, 2007).

Otoriter bir ortamda büyüyen çocuklar kızgınlıklarını ve kırgınlıklarını ifade edememektedirler (Sezer, 2010). Bu tutumun bilhassa erkek çocuklarda saldırgan olma eğilimini arttırdığı ve benlik saygısını azalttığı görülmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Sezer, 2010). Otoriter tutumda davranış esnekliği yoktur ve çocuk sürekli yanlış yapma korkusu içindedir (Özyürek, 2004).

Ailelerin otoriteyi sağlamak amacıyla çocuğu sürekli yönlendirmesi onun okul hayatındaki sosyalliğini de olumsuz etkilemektedir. Bu durum yalnızca başarısızlığa değil; çocuğun okul ortamında reddedilmesine bile sebep olabilmektedir (Özyürek, 2004). Bu tutuma sahip aile ortamında çocuk, benliğini tanımlama olanağı elde edemediğinden, ailenin istediği yönde bağımlı bir kişi olarak gelişmektedir (Örgün, 2000). Güçlü olan tarafın zayıfı olan tarafı ezmesine yönelik düşüncelerin oluştuğu bu çocuklar, otorite olduğunda itaatkâr davranmakta otorite yanından uzaklaştığında isyan yoluna başvurabilmektedirler (Durmuş, 2006). Bu çocukların ebeveynleri tarafından sürekli kontrol edilmesi ve kuralların esnek olmaması; çocukların iletişim imkanlarının ve özgürlük alanlarının az olduğu, korkak, huysuz, rekabetten uzak ve hassas bir yaşam tarzını benimsemelerine sebep olmaktadır (Bedge, 2015). Taner Derman ve Başal (2013) yaptıkları çalışmada; içe kapanıklık, hiperaktiflik, iştahsızlık, aşırı inatçılık, kıskançlık, saldırganlık ve tırnak yeme gibi davranış problemi gösteren çocukların ailelerinin sıkı disiplinli bir tutum sergilediklerini ortaya koymuştur.

2.4.2.3. İzin Verici Tutum

İzin verici tutuma sahip olan ebeveynler, çocuklarının ısrarlı isteklerine dayanamayıp onları yerine getiren, çocuklarını şımartan ve fazlasıyla özgür bırakan, onların taleplerine kolaylıkla boyun eğen ve çocuklara karşı tutarsız davranan, çocuklarını ihmal eden ve hatta onları terk edebilen anne babalardır (Günel, 2007). Çocuklara tanınan özgürlüklerin sınırının olmadığı, çocukların kontrol edilmediği ve

bazen de ihmal olarak algılanabilecek düzeyde hoşgörünün olduğu tutumdur (Canabakan Koç, 2015).

İzin verici ebeveyn tutumunda, çocuğa karşı kabul ve ilgi yüksektir. Çocukların isteklerine ulaşabilmek amacıyla ebeveynini bir kaynak olarak gördüğü bu tutum, kendi aktivitelerini düzenlemesine, düşüncelerini açıklamasına izin vermektedir. Kontrolün düşük olduğu bu tutumda ebeveynler çocukları kurallara uyma konusunda cesaretlendirmemektedirler. Bu ebeveynler çocuklarına isteklerini yaptırmak amacıyla hile ve ikna etme yoluna gitmektedirler. Çocuklarda, yemek yeme, televizyon izleme, uyku zamanı gibi günlük yaşam ritüellerinin kuralları yoktur. Bu ebeveynlerin çocuklardan beklentisi azdır (Baumrind, 1971; akt. Aytemiz, 2010). Maccoby ve Martin (1983) izin verici ebeveyn tutumunu; izin verici-hoşgörülü tutum ve izin verici-ihmalî tutum olarak incelemiştir (akt. Aytemiz, 2010).

İzin verici-hoşgörülü tutum: Bu ebeveynler çocuklarına sıcak ve sevecen davranmaktadırlar. Fakat çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmemekte, bütün kararlarını kendi başlarına almalarına izin vermektedirler. Bu tutumda çocuğun sınırsız hakları vardır ve davranışları konusunda kurallar yoktur. Ancak bu durum bazen de ihmale varan bir şekilde, hatalı davranışların bile büyük bir hoşgörü ile karşılanmasına sebep olmaktadır (Taner Derman ve Başal, 2013). Neyin yapılması neyin yapılmaması gerektiği konusunda bilgisi olmayan çocuk, ebeveyninden çekinmesi gereken durumlarda onu yöneten durumuna gelebilmektedir. Ebeveynler çocuklarını, temel ebeveynlik görevlerini yerine getirmelerine engel olabilecek kadar sevgi vermektedir (Orçan, 2004). Bu ailelerde çocuğa sınırlama veya çocuğu kontrol etme noktasında eksiklikler söz konusudur (Sak, Şahin Sak, Atli ve Şahin, 2015).

Bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları ile aralarındaki iletişim zayıftır. Davranışlarını kontrol edemeyen çocuk her istediğini kendi yöntemleri ile çözmek istemektedir (Yavuzer, 2003; akt. Günalp, 2007). Çocuk kendini denetlemeyi öğrenemediğinden başarısızlıklar yaşamaktadır. Ayrıca bu çocuklarda karşılaşılan en büyük problem, evde gördükleri sınırsız anlayışı dış dünyadan görmemeleri durumunda yaşadıkları hayal kırıklığıdır (Durmuş, 2006). Çocuklara gereğinden fazla hoşgörü ve sevgi göstermek, çocuğun sadece kendini düşünmesine sebep olmaktadır. Bu durumda çocuk girdiği ortamlarda sadece kendisi ile ilgilenilmesini istemektedir (Özyürek,

2004). Böyle çocuklar ev ortamında da dışarıdaki yaşamda da zayıf bir sosyal uyum içine girmektedirler (Aktaş, 2011). Bu tutumla yetişen çocuklar ayrıca, kurallara uymada güçlük çekmektedirler. Hep başkalarından almaya alıştıkları için paylaşma ve iş birliği konusunda sorun yaşamaktadırlar. Bu çocuklara doğru ve yanlışlar belirtilmiş olsa bile tutarsızlık ve denetim yoksunluğundan dolayı verilen cezalar yetersiz kalmaktadır (Taner Derman ve Başal, 2013).

İzin verici-ihmkâr tutum: Maccoby ve Martin'e (1983) göre bu tutumda, düşük düzeyde kontrol ve duyarlılık söz konusudur. İzin verici-ihmkâr ebeveynler, çocuklarının seçimlerinde onları yalnız bırakmakta ve onlardan uzak olmayı istemektedirler. Çocukları için çabaları alt düzeyde olan bu ebeveynler, çocukları ile duygusal yakınlık kurmaktan kaçınmaktadırlar (akt. Aytemiz, 2010).

İzin verici-hoşgörülü tutumda olduğu gibi bu tutumda da denetim düşüktür. Buna ek olarak duyarlılık, kabul, talep mekanizmaları da düşüktür. Açık ihmal söz konusudur (Yıldız, 2004; akt. Aktaş Özkafacı, 2012). Duygusal istismara yol açan bu tutumda, ebeveyn ve çocuk arasında iletişim kopukluğu gözlenmektedir. Ayrıca, yapılan araştırmalar, bu tutumun saldırganlık eğilimini desteklediğini göstermektedir (Yavuzer, 2016).

2.4.2.4. Aşırı Koruyucu Tutum

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, ebeveynin çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen göstermesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak çocuk dışarı bağımlı, kendine güvenmeyen, duygusal anlamda kırgınlıkları olan bir birey olabilmektedir (Günalp, 2007). Çünkü çocukla ilgili tüm kararları kendileri veren aşırı koruyucu ebeveynler, çocuk kıyafetlerini kendi giyebilse bile onu giydirme çabasına girmektedirler (Bolattekin, 2014).

Aşırı koruyucu tutuma sahip ebeveynler için koruma güdüsü ön plandadır. Ebeveynler, çocuğun temel gereksinimlerini karşılamayı ve onları dış dünyadan gelebilecek her türlü tehlikeden korumayı en önemli görev olarak görmektedirler. Bazı ebeveynler bunu görev olmaktan çıkarıp abartma yoluna gitmektedirler. Ergenlik dönemindeki çocuğu bile koruma ve ona müdahalede bulunma hakkını kendilerinde bulabilmektedirler. Bu ebeveynler çevreyi çocuğa karşı bir düşman olarak görmekte ve çocuğun bir şey beceremeyeceğini düşünmektedirler (Pekkarakaş, 2010). Korumayı

abartan bu ebeveynler, kendilerini sürekli korunması gereken bireyler olarak gören çocuklar yetişmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda da, savunmasız ve utangaç veya sorumsuz ve şımarık bir kişilik geliştirebilmektedir (Karabulut Demir, 2007). Sosyal gelişimi engellenen bu çocuklar, gruplara girmekte de zorlanmaktadırlar (Yavuzer, 1996). Çünkü aşırı koruyucu tutumu benimseyen ailelerde çocuk, ebeveyni bir uzantısı olarak görebilmektedir (Canabakan Koç, 2015). Ayrıca bu çocuklar problem çözmede de çok başarısız olmaktadır (Karabulut Demir, 2007).

Disiplinin tutarsız olduğu aşırı koruyucu tutumda, keyfi olarak hoşgöründe veya sertlikte aşırıya kaçılmaktadır (Orçan, 2004). Çocukların bireysel başarı yaşaması engellenmektedir. Bu da, özgüven gelişiminde sıkıntılara neden olmaktadır (Yavuzer, 2008; akt. Börekçi, 2017). Bu ailelerde yetişen çocuklar karar almakta güçlük çektikleri için sürekli olarak çevrelerinden destek beklemektedirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bunun sonucu olarak da gece altını ıslatma, içine kapanma ve utangaçlık gibi davranışlar ortaya çıkabilmektedir (Yavuzer 1998; akt. Taner Derman ve Başal, 2013). Ayrıca çocukların el becerilerinin gelişmesine izin verilmemektedir ki bu da sakarlığa neden olmaktadır (Özyürek, 2004).

Aşırı koruyucu annelik tutumunun sebeplerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür (Ekşi, 1990; akt. Günalp, 2007):

- Annenin doğan ilk çocuğunun ölmesi veya uzun zamandır istediği halde çocuğunun olmaması,
- Sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir ortamda büyüyen annenin, çocuğunun bu eksiklikleri yaşamasını istememesi,
- Evlilik yaşamında eşinin çok az yer alması ve ebeveynler arasında gelişen sosyal yaşamın yetersiz kalması bu durumu tetiklemektedir.

2.5. Ebeveyn Tutumları İle İlgili Araştırmalar

Binici Tekin (2016) tarafından yapılan çalışmada, 11-18 yaş aralığında olan gençlerdeki depresyon, kaygı ve kendilik algıları ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada örneklemi, 110 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin eğitim gördüğü okul ile kaygı, depresyon, benlik imgesi ve

ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak kaygı ve depresyon ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçlayan Aydoğdu ve Dilekmen (2016), 2-6 yaş arasında çocuğu olan 462 anne ve baba ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumlar anne ve babalara göre değişmezken, annelerin demokratik tutumda daha yüksek düzeyde oldukları görülmüştür. Ebeveynlerin yaşlarına, aile tipine ve aile içinde süregelen hastalığı olan biri olmasına göre tutumlarında bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Sak, Şahin Sak, Atlı ve Şahin'in (2015) okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin anne-baba tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, 250 ebeveyne ölçek uygulanmış, 20'si ile görüşme yapılmıştır. Çalışmanın sonunda, anne-babaların cinsiyetlerinin, yaşadıkları bölgenin, öğrenim durumlarının, yaşlarının, evlendikleri yaşın ve sahip oldukları çocuk sayısının anne-baba tutumlarını etkilediği belirlenmiştir.

Parsak (2015) tarafından anne-baba tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolünü saptamak amacıyla yapılan çalışmaya 210 okul öncesi çocuğu katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ebeveynler çocuklarına ne kadar olumlu tutumlar sergiler, açıklayıcı ve sıcak davranırlarsa, çocukların sosyal becerileri o kadar olumlu yönde gelişim göstermektedir. Ayrıca, olumlu ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarının sosyal beceri ve empati becerisi düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Ren ve Edwards (2015), Çinli ebeveynlerin çocuklarından beklentileri, ebeveyn tutumları ve çocukların sosyal yeterliliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya okul öncesi dönem çocuğu olan 154 ebeveyn katılmıştır. Çalışmanın sonunda, ebeveyn tutumlarının, ebeveynlerin beklentilerinin çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisinde aracılık ettiği belirlenmiştir. Sosyal-duygusal becerilere daha fazla önem veren ebeveynlerin, yetkili ebeveynlik tutumunu benimsedikleri bulunmuştur.

Demir ve Kumcağız (2015), öğrencilerin ebeveyn tutumlarını algılama şekilleri ve şiddete yönelik eğilimlerini ortaya koymak amacıyla Samsun ilinin Terme ilçesinde 634 öğrenciye ulaşmışlardır. Araştırmanın sonucunda, ebeveynlerini demokratik olarak

algılayan öğrenciler en düşük şiddet puanını alırken, en yüksek şiddet puanını alan öğrenciler ise ebeveynlerini ihmalkâr olarak algılayan öğrenciler olmuştur. Ebeveynlerini hoşgörülü olarak algılayan öğrencilerin şiddet puanı ihmalkâr olarak algılayanlardan daha düşük bulunmuştur. Ebeveynlerini otoriter olarak algılayan öğrenciler ile demokratik algılayan öğrenciler arasında şiddet puanlamasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bolattekin'in (2014), 4-6 yaş arasında çocuğu olan anne-babaların çocuklarındaki davranış problemleri ile bağlanma stilleri ve çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek, davranış problemlerinin anne babaların bağlanma stillerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmaya 200 ebeveyn katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, güvenli bağlanan annelerin aşırı annelik göstermedikleri, korkulu bağlanan anne babaların baskısının yüksek olduğu, kayıtsız ve saplantılı bağlanan anne ve babaların; aşırı annelik boyutunun, ev kadınlığı rolünü reddetme boyutunun, geçimsizlik ve genel baskının boyutlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Bakhla, Sinha, Sharan, Binay, Verma ve Chaudhury (2013) tarafından çocuklarda kaygı ve alt tiplerinin yaygınlığını belirlemek ve ebeveynlik tutumu ile çocuklardaki kaygıyı cinsiyet değişkeni açısından incelemek için yapılan çalışmada, çocukların çoğunun ebeveynlerini demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Ancak, ebeveynlerini otoriter veya izin verici olarak algılayanların sayıları da eşittir. Ayrıca ebeveynlerini otoriter olarak algılayan çocukların kaygı düzeyleri oldukça yüksektir.

Algan ve Şendil (2013), çocukların ve ebeveynlerin güvenli bağlanma durumları ile ebeveynlik tutumu arasındaki ilişkiyi bulmak amacıyla, 4-6 yaş arasındaki 65 çocuk ve birlikte yaşadıkları anne-babaları ile çalışmışlardır. Çalışma sonucunda, çocukların bağlanma güvenliği ile ebeveynlerin bağlanma güvenliği arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca, ebeveynlerin bağlanma güvenliğinin ebeveynlik tutumunu etkilemediği saptanmıştır. Ancak babaların aşırı koruyucu olması ile kaygı ve kaçınma arasında olumlu ilişki bulunmuştur.

Bornstein, Putnick ve Lansford (2011) tarafından Çin, Kolombiya, İtalya, Ürdün, Kenya, Filipinler, İsveç, Tayland ve Amerika Birleşik devletlerinde anne-baba tutumlarının farklı açılardan karşılaştırıldığı çalışmada, anneler daha modern çocuk

yetiştirme tutumlarına vurgu yaparken, babalar daha otoriter bir tutum benimsemişlerdir. Ayrıca, bütün tutumlarda ülkelere göre farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Tezel Şahin ve Özyürek (2008) tarafından farklı değişkenler açısından anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada, 762 ebeveyn örneklem olarak alınmıştır. Çalışmanın sonunda, annelerin babalara göre daha demokratik olduğu ve ebeveynlerin öğrenim düzeyleri arttıkça çocuklarına karşı demokratik tutumlarının da arttığı belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, ailede birlikte yaşanan diğer bireylerin var olup olmasından etkilenirken, çocuğun cinsiyeti faktöründen önemli ölçüde etkilenmemiştir.

Jambunathan ve Counselman (2002) tarafından, Hindistan’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Hintli ebeveynlerin tutumlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan araştırmaya 57 anne katılmıştır. Çalışmanın sonunda, Amerika’da yaşayan annelerin çocuklarından beklentilerinin daha makul olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, Hindistan’da yaşayan anneler fiziksel ceza kullanımına Amerika’dakilere oranla daha sıcak bakmaktadırlar.

2.6. Kaygı

Kaygı kelime olarak endişe, korku, merak anlamını taşımakta, köken olarak eski Yunanca’ya dayanıp günümüzde *anxietas* kelimesinin yerine kullanılmaktadır (Kaya ve Varol, 1999). Kaygı literatürde farklı şekillerde açıklanmıştır. Örneğin, organizma için tehlike içeren, tanımlanabilir ya da tanımlanamaz bir durum karşısında yaşanan endişe duygusu ve buna eşlik eden bedensel uyarılma belirtileri kaygı olarak açıklanmaktadır (Dağlar, 2016). Bununla birlikte, kaygı, “gerginlik arz eden duygusal bir durumdur” (Funk ve Wagnalls, 1963; akt. Beck ve Emery, 2011, s. 48) ve “sık sık gerilim, titreme, terleme, çarpıntı ve yüksek nabız gibi fiziksel semptomlarla seyretmektedir” (Webster’s Third International Dictionary, 1981; akt. Beck ve Emery, 2011, s. 48). Manav (2011) ise kaygıyı, herhangi bir tehlike durumunda korkunun insana yansması olarak ortaya çıkan tedirginlik ya da akıl dışı korku olarak tanımlamaktadır. Birey, kaygı ortaya çıktığında kendini bir şeyler yapmaya amaçlanmış hissetmektedir. Bunun sonucunda üç durum ortaya çıkmaktadır: Birey ya tehdit edici durumdan kaçacak ya bu tehlike dürtülerini bastıracak ya da vicdanının sesine

uyacaktır. Bireyin bu kaygısını kontrol altına alamaması sonucu, kendisini yalnız, çaresiz kalmış bir çocuk gibi hissetmesi büyük bir ihtimaldir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Kaygı ve korku kavramları sık sık birbirleri ile karıştırılmaktadır. Korku kelimesi, Eski İngilizcede anlamı ani felaket ve tehlike olan *fearden* gelmektedir (Oxford English Dictionary, 1933, akt. Beck ve Emery, 2011). Korku, var olan bir durum veya tehlikeye karşı kişinin yaptığı değerlendirmeye bağlı olarak ortaya çıkan duygusal bir tepkinin aksine bilişsel bir oluşumdur. Yani korkuda birey, tehlike unsuru olan duruma karşı zihinsel bir süreç oluştururken, kaygı bu sürece verilen duygusal tepkileri kapsamaktadır (Beck ve Emery, 2011).

Literatürde kaygının oluşmasında çeşitli faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Fırat (2015) bu faktörleri, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve sosyoekonomik düzey olarak sıralamaktadır. Berier (1989) ve Burchfield (1979) ise uyarının kendisinden ve bireyden kaynaklı faktörler olarak ikiye ayırmışlardır (akt. Bellibaş, 2004). Rapee (2003), çocuklardaki kaygının nedenlerini, kalıtım, anne-baba tepkisi ve stres olarak aktarmaktadır (akt. Yıldız, 2008).

Arkonaç (1999) kaygının normal şartlarda kişiyi, ortaya çıkabilecek yetersizlik ve kırılabilme tehlikesine karşı hazırladığını ve koruduğunu belirtmektedir (akt. Altıntaş, 2009). Kaygı aynı zamanda uyumu kolaylaştırmakta ve psikolojik gelişimi desteklemektedir. Bireyin çalışma enerjisini olumlu yönde etkileyebilmesi için kaygının en uygun düzeyde olması gerekmektedir (Öztürk, 1997; akt. Altıntaş, 2009).

2.6.1. Kaygı Belirtileri

Dağlar (2016), kaygı belirtilerini iki temel başlık altında toplamaktadır:

Bedensel belirtiler; otonom sinir sisteminin hiperaktivasyonuna bağlıdır ve şu şekillerde kendini gösterebilmektedir:

- Çarpıntı
- Titreme
- Terleme
- Yüzde kızarma

- Ateş basması
- Nefes darlığı
- Bulantı ya da karın ağrısı
- Baş dönmesi
- Sersemlik hissi
- Düşecekmiş veya bayılacakmış gibi hissetme.

Ruhsal belirtiler;

- Unutkanlık
- Aklın sisli, bulanık olması
- Aşırı uyanıklık hali (hipervijilans)
- Depresonalizasyon
- Derealizasyon
- Dikkati toplayamama
- Önemli olayları hatırlayamama
- Düşünce duraklamaları, bloklar
- Objektif düşünme güçlüğü
- Nedenselleştirme güçlüğü
- Kontrolünü yitirme korkusu
- Başa çıkamama korkusu
- Fiziksel zarar görme ya da ölüm korkusu
- Aklını yitirme korkusu
- Başkaları tarafından yanlış değerlendirme korkusu

Tüm kaygı bozukluklarında bu belirtilerin bir kısmı veya tamamı görülebilmektedir. Beck ve Emery (2011), kaygı bozukluklarındaki bilişsel belirtileri ise şu şekilde sıralamaktadırlar:

1. Duyusal – algısal:

- Zihin bulanık, bulutlu, sisli, şaşkın
- Nesnelere bulanık/uzak
- Çevre değişik/gerçekdışı
- Gerçek dışılık hissi
- Kendilik bilincine sahip
- Aşırı teyakkuz

2. Düşünme güçlükleri:

- Önemli şeyleri hatırlayamama
- Kafa karışıklığı yaşama
- Düşünmeyi kontrol edememe
- Konsantrasyonda güçlük çekme
- İlginin hemen dağılabilmesi
- Tıkanıp kalma
- Muhakemede güçlük çekme
- Nesnelliğin ve perspektifin yitirilmesi

3. Kavramsal:

- Bilişsel bozulma
- Kontrolün yitirileceği korkusu
- Üstesinden gelememe korkusu
- Fiziksel yaralanma/ölüm korkusu
- Zihinsel bozukluk korkusu
- Olumsuz değerlendirmelerden korkma
- Kokutucu görsel imajlar
- Tekrar eden korkutucu tasavvur

2.6.2. Kaygı Türleri

Cattel ve Scheier'in faktör analizi çalışmalarıyla ilk defa ortaya atılan durumluk-sürekli kaygı kavramları daha sonra Spielberger ve arkadaşlarının araştırmaları ile geliştirilmiştir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Durumluk ve sürekli kaygı, özellikleri ve yoğunlukları bakımından birbirinden ayrılmaktadır (Kaya ve Varol, 1999).

1. Durumluk kaygı (state anxiety): Bireyin hali hazırda içinde bulunduğu stres nedeniyle hissettiği öznel bir korkudur. Bireyde meydana gelen gerilim ve huzursuzluk duygularının belirtileri olarak, otonom sinir sisteminin de uyarılması sonucunda terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi durumlar ortaya çıkmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Akbulut (2011) durumluk kaygıda ya iç ya da dış etkenlerin rol oynadığını belirtmektedir. Birey durumu, gerçek ya da geçmiş gibi algıladığı tehlike arz eden deneyimler şeklinde ve akut şekilde (o anda, o durumda) yaşanan bir duygu durumu olarak açıklamaktadır. Şiddeti ve süresi, hissedilen tehlikenin yoğunluğu ve kişinin bu durum karşısındaki düşüncesinin kalıcılığı ile ilgilidir. Stres miktarının fazla olduğu vakitlerde durumluk kaygı düzeyinde artış gözlenirken, stres yaratan durum kaybolunca azalma gerçekleşmektedir (Kaya ve Varol, 1999).

2. Sürekli kaygı (trait anxiety): Sürekli kaygıda bireyin kişilik yapısı, olayı algılama ve yorumlama şekli kaygıya yatkınlık gösterdiğinden, bu duygu durumu sürekli ve kronik şekilde yaşanmaktadır (Akbulut, 2011). Kaygı seviyesi üst düzeyde olan bu kişilerin kırılgan ve karamsar oldukları görülmektedir. Sürekli kaygı durumunun pişmanlık yaratmış ya da çözümünde çok geç kalınmış durumlarda artabildiği görülmektedir. Kendine uygun olmayan veya istemedikleri bir bölüm/meslek seçme durumunda kalan öğrencilerin yaşadıkları kaygıyı buna örnek göstermek mümkündür (Kaya ve Varol, 1999).

2.6.3. Kaygı Tipleri

Normal kaygı: İnsanda doğuştan var olan bu duygu durumunun varlığı ve belli bir seviyeye kadar yaşanması olası ve sağlıklı kabul edilmektedir (Fırat, 2015).

Patolojik kaygı: Bu durumda kaygı artık belli bir seviyeyi aşmış ve bireyi olumsuz etkilemeye başlamıştır. Birey patolojik kaygı ile baş etmekte güçlük yaşadığından, hayat tarzını değiştirme yoluna gitmek durumunda kalabilmekte ve bunu kaçma-kaçınma davranışı seyrederken hayatı alt üst olabilmektedir (Akbulut, 2011).

2.7. Kuramsal Çerçeve Kaygı

2.7.1. Psiko-Dinamik Yaklaşım

Psikanalizimin kurucusu Freud 1895'te kaygının önemini farkına varmış ve ilk kaygı kuramını ortaya koymuştur. Bu kuram çerçevesinde, birikmiş ve boşalım sağlayamamış libidonun kaygıya neden olduğu belirtilmiştir (Bellibaş, 2004). Freud'un bu ilk teorisinde kaygı, represyona (bastırmaya) bağlanmıştır (Akbulut, 2011). Kaygı bozukluklarında temel savunma mekanizmasının, bastırma olduğu savunulmuştur. Bastırmanın görevini yeterince yapamadığı durumlarda diğer savunma mekanizmaları devreye girmektedir. Bastırma mekanizmasının işlevsiz olduğu durumlarda kaygı farklı suretlerde ortaya çıkmaktadır: panik bozukluğu, özgül fobiler, yaygın anksiyete bozukluğu gibi (Bellibaş, 2004).

İlerleyen süreçlerde Freud, yapısal modelin gelişmesiyle birlikte kaygının ortaya çıkma sebebini; egonun, idin zorlayan taleplerini ertelemeye uğraşmak ile baskıcı tutumla egoyu sıkıştıran süper ego arasında kaldığı, bu nedenle de tehdit edildiği durumlar olarak açıklamıştır (Shultz ve Schultz, 2001; akt. Şirin, 2015). Freud, kaygıya sebep olan durumları, gelişim dönemlerine göre şu şekilde sıralamıştır (Akbulut, 2011):

Doğum kaygısı (erken bebeklik dönem): Bebek, dünyaya geldikten sonraki ilk kaygı tecrübesini, anne eksikliği ve içgüdüleri ile ilgili doyum sağlayamayacağı konusunda yaşamaktadır. Bu durum bebeğin kaygı yaşamasına sebep olmakla birlikte yaşamındaki diğer kaygılarına örnek teşkil etmektedir.

Ayrılık (seperasyon) kaygısı-erken çocukluk dönemi: Annenin kaybı veya bu kayıp durumuna yönelik duyulan kaygıdır.

Sevgi objesinin kaybına bağlı kaygı: Çocuk kısa vadede anneden ayrılmanın onu kaybetmek olmadığının farkına varmakta, fakat bebekken önce anneden, ilerleyen zamanlarda sevgi objesinden gelen sevgiyi kaybetme korkusu yaşamaktadır. Bu durum çocuğun yaşamında köklü ve yeni bir kaygı yaşamasına sebep olabilmektedir.

İğdiş edilme (kastrasyon) kaygısı-(fallik dönem): Sadece cinsel organın değil vücudun herhangi bir kesiminin hasar almasına veya yeteneklerinin azalmasına yönelik korkular halinde ortaya çıkmaktadır. Bu kaygı, Freud'un psikoseksüel gelişim dönemlerinden öidipal dönemden kaynaklanmaktadır

Üst benlik (süper ego) kaygısı-(latent dönem): Kişinin süper egosunun gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan; yasak, kanun, örf ve adet, vicdani değer gibi kavramların bireyde gelişmesiyle beliren kaygı durumudur.

Alt benlik (id) kaygısı: Kişinin farkına varmadan bastırıldığı kızma, saldırma ve öfkelenme gibi duyguların farkına varması ve bunları kontrol edememe korkusundan kaynaklanan kaygıdır.

Ayrıca Freud, kaygıyı üç şekilde tanımlamaktadır (Akbulut, 2011):

- Nesnel kaygı, yaşanan düzendeki gerçek tehlike durumlarından korkulmasından kaynaklanmaktadır.
- Nörotik kaygı, İd hâkimiyeti altında olan davranışların sonrasında gelebilecek olan cezalandırılmanın verdiği korkudur. Başka bir deyişle bireyin, beklenmedik isteklerin açığa çıkması nedeniyle alacağı cezadan duyduğu korkudur.
- Ahlaki kaygı, vicdani korkudur. Bireyin, vicdanının dayattığı ahlaki değerlere uymadığında veya aklından buna ters yönde düşünceler geçirdiğinde utanç ve suçluluk duymasına sebep olmaktadır. Schultz ve Schultz (2001), süper egosu gelişmiş olan bireylerde ahlaki kaygının ön planda olduğunu belirtmektedir (akt. Şirin, 2015).

Temel kaygı (basic anxiety) kavramını geliştiren Karen Horney, kaygıyı ve korkuyu eş anlamda kullanmıştır (Akbulut, 2011). Temel kaygıyı ise, çocukların ve yetişkin bireylerin kendilerini güvende hissetmemelerinden kaynaklanan kaygı olarak tanımlamıştır (Altıntaş, 2009). Horney, temel kaygının doğuştan itibaren var olduğunu belirtirken bunun ortaya çıkmasında değişik güçlerin ve ölüm korkusunun önemli rol oynadığını savunmaktadır (Fırat, 2015). Freud ve Anna Freud'un öğrencisi olan Melanie Klein, kaygıyı çocuğun içinde bulunduğu ortamdaki ilk ilişkilerine bağlamakta, kaygı üzerinde ölüm içgüdüsünün de etkili olduğunu vurgulamaktadır (Akbulut, 2011).

2.7.2. Bilişsel Yaklaşım

Bu yaklaşım kaygının, yaşanan olaylardan ziyade kişinin beklentilerinden, olayları algılama ve yorumlama şeklinden kaynaklandığını savunmaktadır (Akbulut, 2011). Bireyler bazı durumlarda bazı uyarıcılardan zarar ve tehlike beklentisi içine girmeyi öğrenmektedirler. Bu öğrenme; bilgilenme, klasik şartlanma veya gözlem

yoluyla gerçekleşebilmektedir. Kişide zarar görme beklentisi ile kaygı doğru orantılı olmakla birlikte (Altıntaş, 2009), kaygı bozukluğu olan bireyler, karşılaştıkları bir durumun tehlike derecesini ve kendilerinin zarar görme ihtimallerini büyütmede, tehlike ile baş etme güçlerini ise küçümsemektedirler (Dağlar, 2016).

Bilişsel yaklaşımda, temelinin çocuklukta iken atıldığı iki ayrı düşünce bozukluğu vardır (Altıntaş, 2009). Bunlardan birincisi olan olumsuz otomatik düşüncelerde, bireyin o an var olan ortam ile ilgili belirsiz olan fakat olumsuz özellik taşıyan düşünceleri bulunmaktadır (kıyafetimi çok komik bulurlar mı gibi). İkinci düşünce bozukluğu, işlevsel olmayan varsayım ve kurallardır ve bireyi rahatsız eden düşünce ve inançları içermektedir (kıyafetimi çok komik buldular ve benim aptal olduğumu düşünüyorlar gibi).

Kaygı bozukluklarında meydana bilişsel çarpıtmalar; onaylanma duygusu, yetersizlik duygusu, denetim duygusu, kaygı duygusu olmak üzere dört temel duygu ile ilgili olarak gruplanmıştır. Olumsuzluk içeren bu şemalarla olaylara yaklaşan kişiler, çoğunlukla olayın oluşturduğu tehlikeden daha fazla kaygı yaşama eğiliminde olmaktadır (Akbulut, 2011).

2.7.3. Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşım, sağlıklı olmayan anne çocuk ilişkisinin, ayrılmada güçlük yarattığını vurgulamaktadır. Ayrılmanın annede yarattığı duygu, davranış ve alışkanlıklar, annenin çocuk üzerindeki kontrol algısı ile ilişkilidir (Şirin, 2015). Devamında gelen anne ve çocuk birleşmesinde, annenin duyduğu yoğun stres onun aşırı koruyucu olmasına sebep olmakta ve çocukta gelişen davranışlar da, annenin bu olumsuz davranışını pekiştirmektedir. Bununla birlikte, ayrılma sırasında yoğun kaygı yaşayan annelerin çocukları, kendilerini ayrılma anında daha az kontrole sahip hissetmektedirler. Bu bulguya dayanarak, kaygının sürekliliğinin oluşmasında ailelerin bir rol model olabilecekleri görüşü ortaya çıkmaktadır (Altıntaş, 2009).

2.8. Kaygı Bozuklukları

2.8.1. Çocukluk Ayrılma Kaygısı Bozukluğu (ÇAAB)

Ayrılık kaygısı literatürdeki yerini çocukların okula gitmek istememesi ile almıştır. Bu durumu 1913'te ilk olarak Jung nörolojik reddetme olarak adlandırsa da,

gelişmiş araştırmalar 1932’de Broadwin tarafından yapılmıştır. Okul reddinin kaygı ve korku ile ilgisini ilk olarak ortaya koyan Broadwin’den sonra, 1941’de Johnson ve arkadaşları tarafından okul fobisi terimi kullanılmıştır (Bahalı ve Tahirlioglu, 2010). 1973 yılında ise Bowlby, okul reddi yaşayan çocukların durumunu, okuldan korkma ve kaçınmadan ziyade, bağlı oldukları kişinin yokluğu veya kaybindan ya da güven duydukları ortamdaki uzak kalmaktan korkma şeklinde açıklamıştır (akt. Şirin, 2015).

Ayrılma kaygısı, çocuğun en az dört hafta boyunca, evden veya bağlandığı kişiden ayrılırken, yaşından beklenen düzeyden fazla ve tekrar eden şekilde kaygılanması durumudur (Dağlar, 2016). Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu (2011) ayrılma kaygısını, kişinin anne ya da bağlanma figüründen ayrılması durumunda veya ayrılma beklentisinde kaygı yaşaması hali olarak tanımlamaktadır. Çocuk ve ergenlerin ortalama olarak %4’ünde görülen bir durumdur (akt. Bellibaş, 2004). Ayrılma kaygısının en önemli göstergelerinden biri okul korkusudur (Karlıdağ, Ünal, Avcı ve Sipahi, 2002).

Ayrılma kaygısı bebeklerde, bağlanmanın başlangıcı olan altıncı ayda başlarken, on sekizinci ayda doruk noktada yaşanmaktadır. Bu kaygı okul öncesi dönemde (yaklaşık 3-5 yaş civarı) ortadan kalkmaktadır. Çocuğun bu kaygıyı azaltmaya başladığı ve gelişim görevlerini yerine getirmeye çalıştığı bu dönemi sorunsuz atlattığı için ebeveynle güvenli bağlanmış olması çok önemlidir. Ebeveynle güvenli bağlanma ve sağlıklı anne-çocuk ilişkisinin gelişmiş olması, ayrıca çocuğun travmatik olaylara maruz kalmamış olması, anneden ayrılık sürecinin kolaylaşmasını sağlamaktadır (Bellibaş, 2004).

Ayrılık kaygısı, çocukların yaşına göre farklılık göstermektedir. Örneğin; oyun yaşındaki çocuğun annesine, babasına veya sevdiği birine zarar geleceğine ilişkin korkuları yoktur. Bunun yerine, canavarlar, hayvanlar veya karanlıktan korkma eğilimindedir. Çocuk yalnız kaldığında bu hayali nesnelere onu korkuturken sevdiği veya bağlandığı kişi döndüğünde bu kaybolmaktadır. Çocuk büyüdükçe kaygılar ve korkular yer değiştirmekte; hırsız, trafik kazası geçirme gibi korkular ve kaygılar ilk sırayı almaktadır (Bellibaş, 2004).

Ayrılma bozukluğu yaşayan çocuklar ise, kimse tarafından sevilmediklerinden ve ilgi görmediklerinden yakınmaktadır (Bellibaş, 2004). Bağlandıkları kişi

yanlarında olmadan ya da evin dışında uyumada isteksizlik göstermekte, zaman zaman bunu reddetmektedirler. Bu çocuklar genellikle uyuma zamanı güçlük çıkartmakta ve uykuya geçene kadar birinin yanında olması konusunda ısrarcı olmaktadırlar. Anne babalarının ya da bağlandıkları başka birinin yatağına gitmekte, herhangi bir kampa katılma, arkadaşının evinde kalma ve orada uyuma ya da getir götür işleri konusunda gönülsüz olabilmekte veya bu tarz istekleri yerine getirmemektedirler. Ayrılma kaygısının, alevlenme ve yatışma dönemleri olmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014). Klinik örnekleme erkeklerde ve kızlarda eşit oranda görülen ayrılma kaygısı bozukluğuna, epidemiyolojik çalışmalarda kız çocuklarında daha fazla rastlandığı görülmektedir (Kaplan ve Sadock, 2007, akt. Altıntaş, 2009).

Ayrılma kaygısının gelişmesinde, okulla ilgili bazı negatif yaşantılar, yeni bir kardeşin doğması, yakın birinin ölümü, çocuğun annesinden veya babasından uzun zaman uzak kalması, anne-çocuk ilişkisinde aşırı bağımlılık etkili hususlardır (akt. Erermiş, Bellibaş, Özbaran ve diğerleri, 2009). Çocukluk ayrılma kaygısı bozukluğu belirtileri, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yazılan Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabında (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-DSM IV) belirtilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2005, s.67-68).

2.8.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğu (YAAB)

Yetişkin ayrılma kaygısının tanımı oldukça kısa bir süre önce yapılmıştır. Yetişkin ayrılma kaygısı bozukluğu, çocukluk ayrılma kaygısı bozukluğuna benzer belirtilerle, yaşamın daha geç döneminde görülebilen bir kaygı bozukluğudur. Bu durumdaki yetişkinler, bağlanma figürünün başına kötü şeyler gelmesi konusunda yoğun korkular yaşamakta ve onlarla yakın temaslarını korumaya çalışmaktadırlar. Gerçek ayrılma olayı ya da ayrılma endişesi yaşadıklarında, panik atak geçirme riski taşımaktadırlar. Yetişkinlikteki ayrılma kaygısı belirtilerinin, ebeveynlerden olduğu kadar *eşten veya çocuklardan ayrılmaya ya da onların başlarına bir zarar geleceğine* ilişkin aşırı kaygı duymaya dönüşebildiği belirtilmektedir (Atlı, 2011).

1997 ve 2000 yıllarında Manicavasagar ve arkadaşları çocukluk ayrılık kaygısının yetişkinliğe uzandığı sonucuna varmışlardır. Bunun akabinde yapılan araştırmalarda, yetişkinlerde ayrılık kaygısına çokça rastlandığı görülmüştür (akt. Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu, 2011). Ancak bu araştırmalardaki temel

kısıtlılık, bağlanmanın gerçekleşip ilişkilerin oluşmasına kadar uzun bir zamana yayılmamış bir desen olmasından kaynaklanmaktadır (Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu, 2011).

DSM-V'in yayınlanması ile birlikte ayrılma kaygısı bozukluğunda da bazı değişiklikler yapılmış, sadece *çocuk ayrılma kaygısı ele alınarak süresinin en az 4 hafta olduğu* bildirilirken, *çocuk ve ergenlerde en az 4 hafta, erişkinlerde ise 6 ay ya da daha uzun sürer* ibaresi ile erişkinlere de yer verilmiştir. Bu nedenle DSM-IV'de bulunan *başlangıcı 18 yaşından önce olur* ibaresi de kaldırılmıştır (akt. Dağlar, 2016, s.15).

DSM'de ayrılma kaygısının çocuklukta olup yetişkinliğe uzandığı ya da yetişkinlikte başladığı şeklinde görüşler bulunmaktadır (akt. Alkan, 2007). Yani ayrılma kaygısı tanımı yaşla sınırlıdır ki bu da şu soruları beraberinde getirmektedir: Çocuk ayrılma kaygısı yaşayan çocuklar yetişkinlikte ne olur? Ayrılma kaygısı belirtileri yetişkinlikte başlayabilir mi? (Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu, 2011).

Çocukluk ve Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğunun işlevsel sonuçları DSM V'te (2014, s.238) şu şekilde belirtilmiştir:

- Taşınma, evlenme gibi yaşadıkları koşulların değişimiyle başa çıkmada zorluklar yaşamaktadırlar. Eş ve çocuklarıyla ilgili aşırı kaygı duymakta, onlardan ayrıldıkları zaman belirgin bir rahatsızlık yaşamaktadırlar.
- Önem verdikleri kişilerin nerede olduklarını sürekli olarak denetleyip durmaktan, işleri ya da toplumsal yaşantıları kesintiye uğrayabilmektedir.
- Ayrılma kaygısı bozukluğu olan kişiler;
 - Evden ya da bağlandığı başlıca kişilerden uzakta, bağımsız birtakım etkinliklere katılmada zorluklar yaşamaktadırlar.
 - Ergenlikte, üniversiteye gitmek için evden ayrılmada zorluklar yaşamaktadırlar.
 - Erişkinlikte, anne-baba evinden ayrılmama, geziye çıkmama, evin dışında çalışmama gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

Atlı (2011) çocukluk dönemlerinde ebeveynleri tarafından aşırı koruyucu tutumlara maruz bırakılan çocukların ayrılma kaygısı bozukluğu yaşadığını belirtmiştir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Çalışma, nicel bir araştırmadır ve tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinde yapılan çalışmalarda, evrendeki her insana ulaşmak yerine bu evreni yansıtabilecek şekilde belirlenen bir örnekleme farklı yollarla, onların beceri, görüş, tutum, inanç ya da bilgilerini belirlemeye yönelik veri toplanmaktadır (Fraenkel & Wallen, 2006). Bu çalışmada da, ebeveynlerden seçilen örnekleme uygulanan ölçeklerle ebeveynlik tutumları ve yetişkin ayrılma kaygıları belirlenmiş ve aralarındaki ilişki incelenmiştir.

3.2. Çalışmanın Evreni Ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini, Van ili merkez ilçelerinde yaşayan ve çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anne babalar oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme, basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Basit seçkisiz örnekleme yönteminde, evrendeki bütün ebeveynler eşit ve bağımsız olarak örnekleme yer alma şansına sahiptirler. Bir başka ifadeyle, evreni oluşturan bütün ebeveynlerin seçilme ihtimali aynıdır ve içlerinden birinin örnekleme dâhil edilmesi, diğerlerinin seçilmesi ihtimalini etkilememektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler

		n	%
Cinsiyet	Erkek	228	46,2
	Kadın	265	53,8
Yaş	21-30	167	33,9
	31-40	236	47,9
	41-45	52	10,5
	46 ve üstü	38	7,7
	Okuryazar	54	11,0
Eğitim	İlkokul	80	16,2
	Ortaokul	66	13,4
	Lise	107	21,7
	Lisans	186	37,7
Meslek	İşçi	47	9,5
	Memur	123	24,9
	Serbest meslek	94	19,1
	Emekli	13	2,6
	Ev hanımı	155	31,4
	Profesyonel meslek	33	6,7
Medeni durum	Diğer	28	5,7
	Evli	458	92,9
	Boşanmış	15	3,0
	Eşi vefat etmiş	17	3,4
	Ayrı yaşıyor	3	,6
Çocuk sayısı	1	64	13,0
	2	227	46,0
	3	121	24,5
	4 ve üstü	81	16,4
İlk çocuk yaş	20 ve altı	87	17,6
	21 - 30	334	67,7
	31 - 40	60	12,2
Çocuk cinsiyet	41 ve üzeri	12	2,4
	Erkek	250	50,7
Çocuk yaş	Kız	243	49,3
	3 yaş	32	6,5
	4 yaş	111	22,6
	5 yaş	130	26,4
Yer	6 yaş	219	44,5
	Köy/kırsal bölge	9	1,8
	Kasaba	36	7,3
Ev	Şehir	448	90,9
	Apartman	260	52,7
Aylık gelir	Müstakil	233	47,3
	2000 ve altı	164	33,3
	2001 ve 4000	169	34,3
	4001 ve 6000	101	20,5
	6001 ve 8000	59	12,0

Çalışmanın örneklemini 493 ebeveyn oluşturmaktadır. Bunların %53,8'i (n=265) kadın, %46,2'si (n=228) erkektir. Yaklaşık yarısı (n=236, %47,9) 31-40, üçte biri de (n=167, %33,9) 21-30 yaş aralığındadır. Çalışmaya katılan anne-babaların %11'i (n=54) yalnızca okuryazardır. Bununla birlikte, ilkokul (n=80, %16,2), ortaokul (n=66, %13,4), lise (n=107, %21,7) ve lisans (n=186, %37,7) mezunu ebeveynler de çalışmaya katılmışlardır. Ebeveynlerin yaklaşık üçte biri (n=155, %31,4) ev hanımı, dörtte biri de (n=123, %24,9) memurdur. Çalışmaya katılanların büyük çoğunluğu (n=458, %92,9) evlidir. Bununla birlikte, eşi vefat etmiş (n=17, %3,4), eşinden boşanmış (n=15, %3,0) veya eşinden ayrı yaşayan (n=3) anne-babalar da çalışmaya katılmıştır. Ebeveynlerin çocuk sayıları bir (n=64, %13,0), iki (n=227, %46,0), üç (n=121, %24,5) ve dört ve üzeri (n=81, %16,4) şeklinde değişmektedir. Anne-babaların çoğu (n=334, %67,7) ilk çocuklarına 21-30 yaş arasında sahip olmuşlardır. Katılan ebeveynlerin yarısının çocuğu erkek (n=250, %50,7), yarısınınki kızdır (n=243, %49,3). Çocuklarının yaşları üç (n=32, %6,5), dört (n=111, %22,6), beş (n=130, %26,4) ve altı (n=219, %44,5) şeklinde dağılım göstermektedir. Ebeveynlerin %90'ı (n=448) şehirde yaşarken, %52,7'si (n=260) apartmanda, %47,3'ü (n=233) müstakil bir evde yaşamaktadır. Anne-babaların yaklaşık üçte birinin aylık geliri, 2000 ve altı (n=164, %33,3) veya 2001-4000 (n=169, %34,3) arasındadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplam araçları olarak, kişisel bilgi formu, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Alkan (2007) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği (ASA) kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu: Bu form, ebeveynlerin, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, ilk çocuğa sahip olma yaşı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, yaşadıkları yer, ev ve aylık gelirlerine ilişkin maddeleri içermektedir.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ): ETÖ, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından, anne babaların 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik tutumlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 46 madde ve dört boyuttan oluşmaktadır. Demokratik boyutta 17, otoriter boyutta 11, aşırı koruyucu boyutta 9 ve izin verici boyutta 9 madde bulunmaktadır. Güvenirlilik analizleri sonucunda boyutlar

için Cronbach alfa değerleri demokratik boyutta .83, otoriter boyutta .76, aşırı koruyucu boyutta .75 ve izin verici boyutta .74 şeklinde bulunmuştur. Ölçek likert tipindedir. Oluşturulan maddeler davranış biçimleri şeklinde olup, her bir davranış biçiminin karşısında sıklık oranlarına göre her zaman böyledir, çoğunlukla böyledir, bazen böyledir, nadiren böyledir ve hiçbir zaman böyle değildir şeklinde farklılaşan 5 seçenek bulunmaktadır. Böylece maddeleri cevaplayan anne-babaların, söz edilen davranışı ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmaktadır. Her madde için bu seçeneklerden biri seçilmektedir. Maddelerin puanlanmasında her zaman böyledir (5), hiçbir zaman böyle değildir ise (1) puan almaktadır. Her boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her boyut için bir puan elde edilmektedir. Yüksek puan almak, o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir (Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği (ASA): ASA, Manicavasagar, Silove Wagner ve Drobny (2003) tarafından geliştirilmiş, erişkinlikteki ayrılma kaygısı belirtilerine ilişkin 27 maddeden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Orijinal formun iç tutarlılık değeri .95 ve test-tekrar test korelasyonunun $r=.86$, $p<.001$ şeklinde belirlenmiştir (Manicavasagar, Silove Wagner ve Drobny, 2003). Alkan (2007) tarafından ölçek Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama için önce Türkçeye çevirisi yapılmış, ardından da iyi derecede İngilizce bilen iki klinik psikolog tarafından çeviri gözden geçirilmiştir. Onların onayından sonra ölçeğin Türkçesi ve İngilizcesi 10 gün arayla, iyi derecede İngilizce bilen 15 kişiye uygulanmıştır. Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formundan elde edilen puanlara uygulanan Pearson Korelasyon Katsayısı $r=.91$ ($p<.001$) bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin Türkçe çevirisinin orijinal İngilizce formuyla yüksek oranda örtüştüğünü göstermesi açısından yeterli düşünülmektedir. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddenin karşısında sıklık oranlarına göre çok sık, oldukça sık, ara sıra ve hiç şeklinde farklılaşan 4 seçenek bulunmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen ebeveynlerle okul idaresi veya sınıf öğretmenleri aracılığıyla iletişim kurulmuş, çalışmanın amacı anlatılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden veliler, Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeğini (ASA) doldurmuşlardır. Toplamda 600 ebeveyne ölçek verilmiş ancak 493 ölçek geri gelmiştir.

3.5. Veri Analizi

Toplanan veri toplama araçlarının değerlendirilmesinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Değişkenler için ortalama±standart sapma ve Medyan (Maksimum-Minimum) yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Veri analizinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogrov-Simirnow Testi ile belirlenmiştir. Kolmogrov-Simirnow Testi sonucunda ($n=493$, $p>.05$) verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve veri analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca parametrik testlerin ön şartlarından varyansların homojenliği Levene's testi ile kontrol edilmiştir.

İki grup arasındaki farklılıkları karşılaştırmak için parametrik testlerin ön şartları sağlandığından bağımsız örneklem için t testi kullanılmıştır.

Üç ve daha fazla grubu karşılaştırmak için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Gruplar arasında anlamlı bir fark bulunduğunda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni testi kullanılmıştır.

Sürekli iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ ve $p < 0.01$ kabul edilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Anne babaların ebeveynlik tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 2. Anne babaların ebeveyn tutum ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	p
Demokratik tutum	Erkek	228	68,482	9,798	-0,899	0,369
	Kadın	265	69,283	9,907		
Otoriter tutum	Erkek	228	27,105	9,822	-0,175	0,861
	Kadın	265	27,257	9,334		
Koruyucu tutum	Erkek	228	33,654	5,635	-1,185	0,237
	Kadın	265	34,275	5,958		
İzin verici tutum	Erkek	228	24,167	7,606	1,308	0,192
	Kadın	265	23,302	7,067		

Anne babaların ebeveynlik tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, erkek ve kadınların demokratik tutumları ($t_{491}=-0,899$, $p>0.05$), otoriter tutumları ($t_{491}=-0,175$, $p>0.05$), koruyucu tutumları ($t_{491}=-1.185$, $p>0.05$) ve izin verici tutumları ($t_{491}=1,308$, $p>0.05$) arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, cinsiyet değişkeninin anne babaların ebeveynlik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.2. Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 3. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Yaş	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Demokratik	21-30	167	69,22	9,49	3/489	,908	,437	---
	31-40	236	69,27	9,81				
	41-45	52	67,46	10,50				
	46 ve üstü	38	67,23	10,77				
Otoriter	21-30	167	35,25	10,08	3/489	2,265	,080	---
	31-40	236	26,10	9,43				
	41-45	52	28,57	8,52				
	46 ve üstü	38	27,48	8,67				
Koruyucu	21-30	167	35,94	5,62	3/489	,916	,433	---
	31-40	236	33,69	5,76				
	41-45	52	34,18	6,40				
	46 ve üstü	38	32,79	6,11				
İzin verici	21-30	167	27,25	7,77	3/489	2,105	,099	---
	31-40	236	22,80	7,32				
	41-45	52	24,41	6,45				
	46 ve üstü	38	24,62	5,97				

A=20'nin altı B=21-30 C=31-40 D=41-45 E=46 ve üstü

Anne babaların Ebeveynlik Tutum Ölçeği puanlarının yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, demokratik tutumda ($F_{489}=,908$, $p>0.05$), otoriter tutumda ($F_{489}=2,265$, $p>0.05$), koruyucu tutumda ($F_{489}=,916$, $p>0.05$) ve izin verici tutumda ($F_{489}=2,105$, $p>0.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, anne babaların yaşlarının ebeveynlik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.3. Anne babaların ebeveynlik tutumları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 4. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının eğitim durumlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Demokratik	Okuryazar	54	66,72	11,34	4/488	4,497	,001	E-A E-B
	İlkokul	80	66,81	10,00				
	Ortaokul	66	68,41	10,46				
	Lise	107	67,93	10,24				
	Lisans	186	71,19	8,41				
Otoriter	Okuryazar	54	30,62	9,45	4/488	10,813	,000	A-C A-D B-C B-D B-E
	İlkokul	80	31,56	9,80				
	Ortaokul	66	25,09	8,26				
	Lise	107	23,85	6,50				
	Lisans	186	26,96	9,34				
Koruyucu	Okuryazar	54	34,14	6,89	4/488	3,731	,005	B-E
	İlkokul	80	35,61	5,77				
	Ortaokul	66	34,83	6,18				
	Lise	107	34,11	6,17				
	Lisans	186	32,87	3,73				
İzin verici	Okuryazar	54	26,00	15,86	4/488	7,534	,000	A-C A-D B-C B-D
	İlkokul	80	24,88	16,60				
	Ortaokul	66	21,47	14,49				
	Lise	107	21,28	13,41				
	Lisans	186	23,70	19,79				

A= Okuryazar B=İlkokul C= Ortaokul D=Lise E=Lisans

Anne babaların Ebeveynlik Tutum Ölçeği puanlarının eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, demokratik tutumda ($F_{488}=4,497$, $p<0.05$), otoriter tutumda ($F_{488}=10,813$, $p<0.05$), koruyucu tutumda ($F_{488}=3,731$, $p<0.05$) ve izin verici tutumda ($F_{488}=7,534$, $p<0.05$) aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. Demokratik tutumda, lisans mezunu olan anne babaların ortalamaları ($\bar{x}=71,19$), okuryazar olan anne babaların ($\bar{x}=66,72$) ve ilkokul mezunu olan anne babaların ($\bar{x}=66,81$) ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Otoriter tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ($\bar{x}=30,62$) ortaokul mezunu ($\bar{x}=25,09$) ve lise mezunu ($\bar{x}=23,85$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne

babaların ortalamalarının ($\bar{x}=31,56$), ortaokul mezunu ($\bar{x}=25,09$), lise mezunu ($\bar{x}=23,85$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=26,96$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Koruyucu tutumda, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarının ($\bar{x}=35,61$), lisans mezunu olan ($\bar{x}=32,87$) anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

İzin verici tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ($\bar{x}=26,00$) ortaokul mezunu ($\bar{x}=21,47$) ve lise mezunu ($\bar{x}=21,28$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarının ($\bar{x}=24,88$), ortaokul mezunu ($\bar{x}=21,47$) ve lise mezunu ($\bar{x}=21,28$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, anne babaların eğitim durumları demokratik, otoriter, koruyucu ve izin verici tutumlarını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.4. Anne babaların ebeveynlik tutumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 5. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Çocuk sayısı	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Demokratik	1	64	72,63	8,4	3/489	2,301	,45	---
	2	227	69,80	9,51				
	3	121	66,50	10,38				
	4 ve üstü	81	67,10	9,97				
Otoriter	1	64	27,05	10,71	3/489	1,487	,287	---
	2	227	25,51	9,01				
	3	121	29,17	9,90				
	4 ve üstü	81	29,04	8,78				
Koruyucu	1	64	34,02	5,32	3/489	1,505	,624	---
	2	227	33,59	5,79				
	3	121	33,68	5,98				
	4 ve üstü	81	35,54	5,86				
İzin verici	1	64	26,22	18,58	3/489	2,652	,124	---
	2	227	22,89	15,32				
	3	121	24,10	17,39				
	4 ve üstü	81	23,41	15,73				

A=1 B=2 C=3 D=4 ve üstü

Anne babaların Ebeveynlik Tutum Ölçeği puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, demokratik tutumda ($F_{489}=2,301$, $p>0.05$), otoriter tutumda ($F_{489}=1,487$, $p>0.05$), koruyucu tutumda ($F_{489}=1,505$, $p>0.05$) ve izin verici tutumda ($F_{489}=2,652$, $p>0.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, anne babaların sahip oldukları çocuk sayısının onların ebeveynlik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.5. Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 6. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyetine göre t Testi sonuçları

	Çocuğun cinsiyeti	n	\bar{x}	Ss	t	p
Demokratik tutum	Erkek	250	68,968	10,079	0,126	0,900
	Kız	243	68,856	9,639		
Otoriter tutum	Erkek	250	27,088	9,096	0,232	0,816
	Kız	243	27,288	10,019		
Koruyucu tutum	Erkek	250	34,132	6,094	0,558	0,577
	Kız	243	33,840	5,518		
İzin verici tutum	Erkek	250	23,808	7,488	0,326	0,745
	Kız	243	23,593	7,170		

Anne babaların ebeveynlik tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, demokratik ($t_{491}=0,126$, $p>0.05$), otoriter ($t_{491}=0,232$, $p>0.05$), koruyucu ($t_{491}=0,558$, $p>0.05$), ve izin verici ($t_{491}=0,326$, $p>0.05$) ebeveyn tutumlarındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, çocuğun cinsiyeti değişkeninin anne babaların ebeveynlik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.6. Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 7. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Çocuğun yaşı	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Demokratik	3 yaş	32	63,34	8,61	3/488	0,502	,800	---
	4 yaş	111	66,87	7,92				
	5 yaş	130	69,55	9,45				
	6 yaş	219	68,96	10,89				
Otoriter	3 yaş	32	22,03	7,97	3/488	1,211	,647	---
	4 yaş	111	33,68	10,13				
	5 yaş	130	27,23	10,01				
	6 yaş	219	24,58	7,3				
Koruyucu	3 yaş	32	33,72	5,44	3/488	,498	,217	---
	4 yaş	111	34,57	5,04				
	5 yaş	130	33,43	6,08				
	6 yaş	219	34,06	6,08				
İzin Verici	3 yaş	32	22,34	6,46	3/488	2,503	,810	---
	4 yaş	111	29,19	7,74				
	5 yaş	130	23,06	7,45				
	6 yaş	219	21,48	5,59				

A=3 B=4 C=5 D=6

Anne babaların Ebeveynlik Tutum Ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, demokratik tutumda ($F_{488}=0,502$, $p>0.05$), otoriter tutumda ($F_{488}=1,211$, $p>0.05$), koruyucu tutumda ($F_{488}=,498$, $p>0.05$) ve izin verici tutumda ($F_{488}=2,503$, $p>0.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, çocuğun yaşı değişkeninin anne babaların ebeveynlik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir. Bu değişkene göre veriler analiz edilirken, 492 anne babaya göre analiz yapılmıştır. Anne babalardan biri bu soruyu cevaplamamıştır.

4.7. Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 8. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının yaşadıkları eve göre t Testi sonuçları

	Ev	n	\bar{x}	Ss	t	p
Demokratik tutum	Apartman	260	69,63	9,29	,481	0,090
	Müstakil	233	68,12	10,41		
Otoriter tutum	Apartman	260	26,85	9,27	-,829	0,410
	Müstakil	233	27,56	9,87		
Koruyucu tutum	Apartman	260	33,30	5,75	,771	0,010
	Müstakil	233	34,76	5,80		
İzin verici tutum	Apartman	260	24,37	6,78	,245	0,030
	Müstakil	233	22,96	7,84		

Anne babaların ebeveynlik tutumlarının yaşadıkları eve göre farklılaşmış ve farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, koruyucu tutumda ($t_{491}=,771$, $p<0.05$) ve izin verici tutumda ($t_{491}=,245$, $p<0.05$) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne babaların demokratik tutumlarında ($t_{491}=,481$, $p>0.05$) ve otoriter tutumlarında ise ($t_{491}=-,829$, $p>0.05$) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anlamlı farklılığın bulunduğu tutumlar incelendiğinde, apartmanda oturan anne babaların koruyucu tutum ortalamalarının ($\bar{x}=33,30$) müstakil evde oturan anne babaların koruyucu tutum ortalamalarından ($\bar{x}=34,76$) daha düşük, apartmanda oturan anne babaların izin verici tutum ortalamalarının ($\bar{x}=24,37$) müstakil evde yaşayanların izin verici tutum ortalamalarından ($\bar{x}=22,96$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, yaşanan ev değişkeninin anne babaların koruyucu ve izin verici tutumlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

4.8. Anne babaların ebeveynlik tutumları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 9. Anne babaların Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının gelir durumuna göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Gelir	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Demokratik	2000 ve altı	164	67,25	11,22	3/489	2,546	,055	---
	2001-4000	169	69,98	9,49				
	4001-6000	101	69,09	8,97				
	6001-8000	59	70,11	7,56				
Otoriter	2000 ve altı	164	25,89	7,94	3/489	8,725	,000	D-A D-B D-C
	2001-4000	169	26,17	9,96				
	4001-6000	101	27,75	9,23				
	6001-8000	59	32,71	11,06				
Koruyucu	2000 ve altı	164	34,85	6,42	3/489	3,713	,012	A-B
	2001-4000	169	32,84	5,66				
	4001-6000	101	34,50	5,04				
	6001-8000	59	33,96	5,23				
İzin verici	2000 ve altı	164	21,29	6,28	3/489	21,196	,000	D-A D-B D-C
	2001-4000	169	23,13	6,35				
	4001-6000	101	25,39	7,32				
	6001-8000	59	29,13	9,07				
A=2000 ve altı		B=2001-4000		C=4001-6000		D=6001-8000		

Anne babaların Ebeveynlik Tutum Ölçeği Puanlarının aylık gelir durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, demokratik tutumda ($F_{489}=2,546$, $p>0.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Otoriter tutumda ($F_{489}=8,725$, $p<0.05$) ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. Otoriter tutumda aylık geliri 6001-8000 ($\bar{x}=32,71$) aralığında olan anne babaların ortalamalarının, aylık geliri 2000 ve altı ($\bar{x}=25,89$), 2001-4000 ($\bar{x}=26,17$) ve 4001-6000 aralığında ($\bar{x}=27,75$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre aylık gelir durumunun otoriter ebeveynlik tutumunu etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Koruyucu tutumda ($F_{489}=3,713$, $p<0.05$) da aylık gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. Koruyucu tutumda, aylık geliri 2000 ve altı ($\bar{x}=34,85$) aralığında olan anne babaların ortalamalarının, aylık geliri 2001-4000 ($\bar{x}=32,84$) aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha

yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre aylık gelir durumunun koruyucu ebeveynlik tutumunu etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

İzin verici tutumda ($F_{489}=21,196$, $p<0.05$) da aylık gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. İzin verici tutumda aylık geliri 6001-8000 ($\bar{x}=29,13$) aralığında olan anne babaların ortalamalarının, aylık geliri 2000 ve altı ($\bar{x}=21,29$), 2001-4000 ($\bar{x}=23,13$) ve 4001-6000 aralığında ($\bar{x}=25,39$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre aylık gelir durumunun izin verici ebeveynlik tutumunu etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

4.9. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 10. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	p
Ayrılma Kaygısı	Erkek	228	59,013	17,020	-3,540	0,000
	Kadın	265	64,294	16,065		

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygılarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, erkek ve kadınların ayrılık kaygıları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t_{491}=-3,540$, $p<0.05$). Kadınların yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarının ($\bar{x}=64,29$), erkeklerin yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarından ($\bar{x}=59,01$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, cinsiyet değişkeninin anne babaların yetişkin ayrılma kaygı düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

4.10. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 11. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Yaş	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Ayrılma kaygısı	21-30	167	66,05	17,06	3/489	6,643	,000	A-B A-D
	31-40	236	59,71	15,52				
	41-45	52	62,38	18,11				
	46 ve üstü	38	55,92	16,63				
A=21-30	B=31-40	C=41-45	D=46 ve üstü					

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{489}=6,643$, $p<0.05$). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. 21-30 yaş grubundaki anne babaların ayrılma kaygısı ortalamalarının, 31-40 ve 46 ve üstü yaş gruplarından anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. 21-30 yaş grubundaki anne babaların ayrılma kaygısı ortalamalarının ($\bar{x}=66,05$), 31-40 yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından ($\bar{x}=59,71$) ve 46 ve üstü yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından ($\bar{x}=55,92$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, anne babaların yaşları ayrılma kaygılarını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.11. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 12. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının eğitim durumlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Eğitim durumu	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Ayrılma kaygısı	Okuryazar	54	71,22	15,86	4/488	14,398	,000	A-D A-E B-D B-E C-E
	İlkokul	80	69,06	16,60				
	Ortaokul	66	64,20	14,49				
	Lise	107	57,77	13,41				
	Lisans	186	57,54	19,79				
A=Okuryazar	B=İlkokul	C=Ortaokul	D=Lise	E=Lisans				

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü

ANOVA sonucunda, aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{488}=14,398$, $p<0.05$). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. Okuryazar ($\bar{x}=71,22$) ve ilkokul mezunu olan ($\bar{x}=69,06$) anne babaların ayrılma kaygısı ortalamaları, lise mezunu ($\bar{x}=57,77$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=57,54$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, ortaokul mezunu ($\bar{x}=64,20$) olan anne babaların yetişkin ayrılma kaygısı ortalamaları, lisans mezunu ($\bar{x}=57,54$) olan anne babaların ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuca göre, anne babaların eğitim durumları ayrılma kaygılarını etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.12. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 13. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Çocuk sayısı	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Ayrılma kaygısı	1	64	59,13	18,58	3/489	0,495	,550	---
	2	227	58,78	15,32				
	3	121	66,13	17,39				
	4 ve üstü	81	66,23	15,73				
A=1	B=2	C=3	D=4 ve üstü					

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{489}=0,495$, $p>0.05$). Bu sonuca göre, anne babaların sahip oldukları çocuk sayısının onların yetişkin ayrılma kaygılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.13. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 14. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyetine göre t Testi sonuçları

	Çocuğun cinsiyeti	n	\bar{x}	Ss	t	p
Ayrılma kaygısı	Erkek	250	62,176	16,061	0,437	0,663
	Kız	243	61,519	17,372		

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t_{491}=0,437$, $p>0.05$). Bu sonuca göre, çocuğun cinsiyeti değişkeninin, anne babaların yetişkin ayrılma kaygılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.14. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 15. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının çocuğun yaşına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Çocuğun yaşı	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Ayrılma kaygısı	3 yaş	32	57,59	17,84	3/489	2,005	,147	---
	4 yaş	111	61,30	18,12				
	5 yaş	130	61,42	17,73				
	6 yaş	219	57,95	13,02				

A=3 B=4 C=5 D=6

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının çocuğun yaşına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{489}=2,005$, $p>0.05$). Bu sonuca göre, çocuğun yaşı değişkeninin anne babaların ayrılık kaygılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.15. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 16. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının yaşadıkları eve göre t Testi sonuçları

	Ev	n	\bar{x}	Ss	t	p
Ayrılma kaygısı	Apartman	260	57,77	16,41	,987	0,001
	Müstakil	233	66,41	15,87		

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının yaşadıkları eve göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda, anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t_{491}=,987$, $p<0.05$). Müstakil evde oturan anne babaların ayrılma kaygı ortalamalarının ($\bar{x}=66,41$), apartmanda oturan anne babaların ortalamalarından ($\bar{x}=57,77$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, yaşanan ev değişkeninin anne babaların ayrılma kaygılarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

4.16. Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 17. Anne babaların Erişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği puanlarının gelir durumuna göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Gelir	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	P	Anlamlı fark
Ayrılma kaygısı	2000 ve altı	164	62,19	13,96	3/489	5,142	,002	D-A D-B D-C
	2001-4000	169	59,60	16,42				
	4001-6000	101	60,75	18,32				
	6001-8000	59	69,22	19,65				
A=2000 ve altı		B=2001-4000		C=4001-6000		D=6001-8000		

Anne babaların erişkin ayrılma anksiyetesi puanlarının aylık gelir durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{489}=5,142$, $p<0.05$). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi kullanılmıştır. Yetişkin ayrılma kaygısında aylık geliri 6001-8000 ($\bar{x}=69,22$) aralığında olan anne babaların ortalamalarının, 2000 ve altı ($\bar{x}=62,19$), 2001-4000 ($\bar{x}=59,60$) ve 4001-6000 ($\bar{x}=60,75$) aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre aylık gelir

durumunun ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

4.17. Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 18. Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki

		Demokratik tutum	Otoriter tutum	Koruyucu tutum	İzin verici tutum
Yetişkin kaygısı	r	-,157** ⁿ	,540** ⁿ	,179** ⁿ	,401** ⁿ
	p	,000	,000	,000	,000
	n	493	493	493	493

*p<0.05 **p<0.01 ⁿ Pearson Korelasyon

Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda;

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,157$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,540$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,179$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,401$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

4.18. Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 19. Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki

		Demokratik tutum	Otoriter tutum	Koruyucu tutum	İzin verici tutum
Yetişkin kaygısı	r	-,192 ^{**n}	,609 ^{**n}	,143 ^{*n}	,493 ^{**n}
	p	,004	,000	,031	,000
	n	228	228	228	228

*p<0.05 ** p<0.01 ⁿ Pearson Korelasyon

Babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda;

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,192$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,609$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,143$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,493$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

4.19. Annelerin ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 20. Annelerin ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki

		Demokratik tutum	Otoriter tutum	Koruyucu tutum	İzin verici tutum
Yetişkin kaygısı	r	-,142 ^{*n}	,484 ^{**n}	,199 ^{**n}	,341 ^{**n}
	p	,020	,000	,001	,000
	n	265	265	265	265

*p<0.05 ** p<0.01 ⁿ Pearson Korelasyon

Anne babaların ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda;

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,142$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,484$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,199$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,341$, $p<0.01$). Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Çalışmanın sonuçları, anne babaların ebeveynlik tutumlarının cinsiyetlerine, yaşlarına, sahip oldukları çocuk sayısına, çocuğun cinsiyetine ve çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermezken, anne babaların eğitim durumları, yaşadıkları ev ve aylık gelirlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur. Literatürde bu çalışmanın bulgularına paralel çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Kashahu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) ebeveynlerin eğitim düzeylerinin tutumları ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Sak, Şahin Sak, Atli ve Şahin (2015) tarafından yapılan çalışmada anne babaların ebeveynlik tutumlarının, anne-babaların öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. İnci ve Deniz (2015) ise okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların babalık tutumlarının, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve çocuk sayısı değişkenlerinden etkilenmediğini, bununla birlikte birinci sınıfa giden çocuğu olan babaların tutumları üzerinde de çocuğun yaşı ve cinsiyetinin etkili olmadığını bulmuşlardır. Şanlı (2006) ve Şanlı ve Öztürk (2012) annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre bir farklılık göstermediğini belirtmişlerdir.

Ancak, bazı çalışmalarda bu çalışmanın sonuçlarından farklı bulgular raporlanmıştır. Örneğin, İnci ve Deniz (2015), çocukları birinci sınıfa devam eden babaların ebeveynlik tutumlarının çocuk sayılarına göre anlamlı şekilde farklılaştığını belirlemişlerdir. Sak, Şahin Sak, Atli ve Şahin (2015) ise anne babaların ebeveynlik tutumlarının, ebeveynlerin cinsiyetinden, yaşlarından ve sahip oldukları çocuk sayısından etkilendiğini ifade etmişlerdir. Kashahu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) ve Stephens (2009) anne babaların hem kendi cinsiyetlerinin hem de çocuklarının cinsiyetlerinin, Lin ve Billingham (2014) ebeveynlerin cinsiyetlerinin çocuklarına karşı tutumlarını ve davranışlarını etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, Kashahu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014), anne babaların yaşlarının, Rosen, Cheever ve Carrier (2008) ise çocuklarının yaşlarının, anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını etkilediğini belirtmişlerdir.

Çalışmanın bir başka sonucu, anne babaların eğitim durumlarına göre demokratik, otoriter, koruyucu ve izin verici tutumlarında anlamlı bir farklılık olduğu

şeklindedir. Demokratik tutumda, lisans mezunu olan anne babaların ortalamaları okuryazar olan ve ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Otoriter tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ortaokul mezunu ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamaları ortaokul, lise ve lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Koruyucu tutumda, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarının lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. İzin verici tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ortaokul ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamaları ortaokul ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, anne babaların eğitim düzeyi düştükçe demokratik tutumdan uzaklaşmaktadırlar. Literatürde bazı çalışmalar benzer şekilde, anne babaların eğitim düzeyinin artmasıyla, tutumlarında daha demokratik bir yönetime girdiklerini belirlemişlerdir (Kashahu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati, 2014; Sak, Şahin Sak, Atli ve Şahin, 2015). Munro (2013) demokratik anne babaları, çocuklarına sınır koyan ancak bu sınırlar içinde onların özgür seçimlerini yapmalarına izin veren, çocuklarının gelişim özelliklerine, kişiliklerine ve çabalarına saygı gösteren tutarlı ve adil ebeveynler olarak tanımlamaktadır. Bu aşamada eğitimin anne babalara hem bu davranışlar, hem de çocukla ilgili sürece katılım konusunda bir farkındalık kazandırdığını söylemek mümkündür (Brown ve Iyengar, 2008). Ancak eğitim düzeyinin düşmesiyle birlikte, anne babalar çocuklarıyla ilişkilerinde olması gereken mesafeyi koruyamayabilmektedirler. Bu, ya otoriteyi tamamen kendi eline alıp patron olmak ya da çocuğun patron olmasına izin verip onu takip etmek şeklinde kendini göstermektedir. Halpenny, Nixon ve Watson (2010) tarafından yapılan çalışmada da, ebeveyn tutumlarının anne babaların eğitim düzeyleri ile ilişkili olduğu belirtilmiş, örneğin diploma almadan okulu bırakan anne babaların çoğunlukla, ebeveynlerin çocuklara fiziksel şiddet uygulamaya hakkı olduğuna dair olumlu görüş bildirdikleri, bunu da çocuklara patronun kim olduğunu göstermek amacıyla yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte, anne babaların ebeveynlik tutumları yaşadıkları eve göre koruyucu tutumda ve izin verici tutumda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Müstakil

evde oturan anne babaların koruyucu tutum ortalamalarının apartmanda oturan anne babalarından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun anne-babaların güvenlik kaygısıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Müstakil evlerde yaşayan insan sayısı apartmanda yaşayanlara göre daha azdır. Ayrıca apartmanlarda, güvenlik görevlisi, kamera veya ışıklandırma gibi birtakım önlemler alınırken, özellikle verinin toplanmış olduğu bölgede müstakil evler için bu imkânlar oldukça kısıtlıdır. Bunun sonucu olarak da anne babaların çocuğu koruma içgüdüsü baskın çıkmaktadır. Çalışmanın bir başka sonucu ise, apartmanda oturan anne babaların izin verici tutum ortalamalarının müstakil evde yaşayanlarından daha yüksek olduğudur ki, bunun sebebinin de yukarıdaki nedenlerle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları aylık gelir durumlarına göre otoriter, koruyucu ve izin verici anne baba tutumlarında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Otoriter tutumda aylık geliri 6001-8000 aralığında olan anne babaların ortalamalarının, aylık geliri 2000 ve altı, 2001-4000 ve 4001-6000 aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasında, kültürel özelliklerin etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü çalışmaya katılan anne babaların aylık gelirlerinin yüksek olması, eğitim düzeylerinin veya farkındalık düzeylerinin bir sonucu olmayabilir. Dolayısıyla bu bulgunun yalnızca bu değişken açısından değil, farklı etkenler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesinde fayda olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, anne babaların kendilerini kural koyucu, çocukları da bunlara uyucu olarak görmeleri, çocuklarına doğru olanı gösterdiklerini düşünmelerinin bir sonucu olabilir ki; bu da ebeveynlerin, çocuğun kendi seçimlerini yapabilmesinin veya hatalarının sonuçlarını görmesinin çocuk için önemini farkında olmadıkları şeklinde düşünülebilir. Bu çalışmanın aksine, Kashahu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014), otoriter ebeveyn tutumunun düşük sosyal ekonomik durumla ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

İzin verici tutumda da otoriter tutumla benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Ancak burada aylık geliri yüksek olan ailelerin, çocuklarının her istediklerini yaparak ya da alarak veya onları kendi kurallarını koyma konusunda tamamen özgür bırakarak onları şımartmak istemeleri mümkündür (Munro, 2013). Koruyucu tutumda ise aylık geliri 2000 ve altı aralığında olan anne babaların ortalamalarının, aylık geliri 2001-4000 aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Burada ise, özellikle düşük gelirli anne babaların çocuklarına koruyucu bir tutum takındıkları düşünülebilir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kadınların yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarının erkeklerin yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyecek yönde çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (McLean, Asnaani, Litz and Hofmann, 2011; Silove, Marnane, Wagner, Manicavasagar ve Rees, 2010). Kadınlarda bu kaygının yüksek olmasının duygusal yapıları ve annelik içgüdüleri ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşlarına göre anlamlı olarak farklılık göstermiştir. 21-30 yaş grubundaki anne babaların ayrılma kaygısı ortalamalarının, 31-40 yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından ve 46 ve üstü yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde, erken çocuklukta başlayan ayrılık kaygısı ataklarının zamanla hafiflediği ancak orta çocuklukta başlayan atakların, yetişkin ayrılık kaygısına dönüştüğü vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, çocukluğun ortasından sonuna doğru ve yetişkinliğin başlangıcı, en sert belirtilerin gözlemlendiği dönemdir (Manicavasagar, Marnane, Pini, Abelli, Rees, Eapen ve Silove, 2010). Ayrıca çalışmalar, yetişkin ayrılık kaygısına ilişkin belirtilerin 20'li yaşların başında veya 30 yaşla birlikte ortaya çıktığını vurgulamışlardır (Shear, Jin, Ruscio, Walters ve Kessler, 2006). Çalışmanın bulgusu da, bu ifadeleri doğrular şekildedir. Yine bu bulguya paralel olarak Gürlek Yüksel (2006), yetişkin ayrılık kaygısının yaş arttıkça azaldığını belirtmiştir. Bu durumda hem bireyin görevlerini tamamlamış olmasının ve buna bağlı olarak da süreci daha iyi yönetiyor olmasının (Başbuğ, Cesur ve Durak Batıgün, 2016), hem de yaş arttıkça ayrılık yaşanan kişi sayısının artmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Okuryazar ve ilkökul mezunu olan anne babaların ayrılma kaygısı ortalamaları, lise mezunu ve lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, ortaokul mezunu olan anne babaların yetişkin ayrılma kaygısı ortalamaları, lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksektir. Bir başka ifadeyle, eğitim düzeyi düştükçe anne babaların yetişkin ayrılma

kaygıları da artmaktadır. Shear, Jin, Ruscio, Walters ve Kessler (2006) bununla paralel bir sonuç bulduklarını belirtmiş, az süreli eğitimin (0-12 yıl), 13-15 yıl ve 16 yıl ve üzeri süreyle eğitim almış olanlara göre ayrılık kaygısını kabaca ikiye katladığını ortaya koymuşlardır.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Müstakil evde oturan anne babaların ayrılma kaygı ortalamaları, apartmanda oturan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgunun, kültürel etmenlerin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Müstakil evde oturan aileler genellikle geniş ailelerdir ve bu evlerde nüfus oldukça fazladır. Bu yaşam şekline alışmış anne babaların, yalnızca çocuklarından değil ailenin farklı bireylerinden de ayrılmasının, yalnız kalma veya kendinden uzak olan aile üyelerinin başına bir şey gelmesi gibi olumsuz düşünceleri tetikleyebileceği düşünülmektedir. Bu da beraberinde, o kişilerden ayrılmak istememeyi ve ayrılık kaygısını getirebilir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Yetişkin ayrılma kaygısında aylık geliri 6001-8000 aralığında olan anne babaların ortalamalarının 2000 ve altı, 2001-4000 ve 4001-6000 aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulguya uygun olarak, verinin toplandığı bölgenin kültürel öğeleri göz önünde bulundurulduğunda, yüksek aylık geliri olan bir ailede hem annenin hem de babanın çalışıyor olma ihtimalinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin her ikisi de gün içerisinde çocuklarından ayrılmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durumun da özellikle annelerde kaygıyı artırdığı düşünülmektedir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları sahip oldukları çocuk sayısına, çocuğun cinsiyetine ve çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Anne babaların çocuklardan ayrılma kaygısı düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocuklarının özellikleri fark etmeksizin aynı kaygıyı yaşayacakları düşünülmektedir. Bu nedenle yetişkin ayrılık kaygıları çocukların birtakım özelliklerine göre farklılık göstermemiş olabilir.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif, otoriter, koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları arasında ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babalar için ayrı ayrı yapılan analizlerde de aynı

sonuçlara ulaşılmıştır. Demokratik tutumu benimsemiş olan ve çocukların ihtiyaçlarının ve özelliklerinin farkında olan ebeveynlerin bu tutumları ile duygusal zekâları arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Duygusal zekâsı yüksek olan bir anne babanın, kendi duygularını doğru şekilde yönetmeleri, çocukları ile etkili bir iletişim ve işbirliği içerisinde olmaları beklenmektedir (Aminabadi, Pourkazemi, Babapour ve Oskouei, 2012). Bu durumda da, anne babaların çocuklarıyla ilgili süreçleri kaygı verici bir durum olarak görmemeleri, bu süreçte onlarla paylaşım içerisinde olmaları beklenmektedir.

Literatürde yetişkin ayrılık kaygısı ile otoriter, koruyucu veya izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirten farklı çalışmalar bulunmaktadır (Aminabadi, Pourkazemi, Babapour ve Oskouei, 2012; Bakhla, Sinha, Sharan, Binay, Verma ve Chaudhury, 2013; Başbuğ, Cesur ve Durak Batıgün, 2016; Manicavasagar, Silove, Wagner ve Hadzi-Pavlovic, 1999). Rapee (1997) yapılan çalışmalardan yola çıkarak kaygı düzeyi yüksek anne babaların kaygı durumları ve ebeveynlik stilleri arasındaki bağlantıyı az bakım ve az sıcaklık, çok kontrol ve çok koruma şeklinde ifade etmiştir. Bu durumun, kaygı düzeyi yüksek olan ebeveynlerin otoriter, koruyucu veya izin verici tutumları benimsemelerinde açıklayıcı olduğu düşünülmektedir. Bakhla, Sinha, Sharan, Binay, Verma ve Chaudhury (2013) ise ebeveyn kaygısı ile ebeveyn kontrolü arasında bir ilişkinin varlığından söz etmektedir ki; hem otoriter hem de koruyucu tutumda ebeveynin kontrolü söz konusudur.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Anne babaların ebeveynlik tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları eğitim durumlarına göre demokratik, otoriter, koruyucu ve izin verici tutumlarında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Demokratik tutumda, lisans mezunu olan anne babaların ortalamaları okuryazar olan ve ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Otoriter tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ortaokul mezunu ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamaları ortaokul, lise ve lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Koruyucu tutumda, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamalarının lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. İzin verici tutumda, okuryazar olan anne babaların ortalamalarının ortaokul ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ilkokul mezunu olan anne babaların ortalamaları ortaokul ve lise mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Anne babaların ebeveynlik tutumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların ebeveynlik tutumları yaşadıkları eve göre koruyucu tutumda ve izin verici tutumda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Müstakil evde oturan anne

babaların koruyucu tutum ortalamaları apartmanda oturan anne babalarından, apartmanda oturan anne babaların izin verici tutum ortalamaları ise müstakil evde yaşayanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Anne babaların ebeveynlik tutumları aylık gelir durumlarına göre otoriter, koruyucu ve izin verici anne baba tutumlarında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Demokratik anne baba tutumunda ise aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kadınların yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarının erkeklerin yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşlarına göre anlamlı olarak farklılık göstermiştir. 21-30 yaş grubundaki anne babaların ayrılma kaygısı ortalamalarının, 31-40 yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından ve 46 ve üstü yaş aralığındaki anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Okuryazar ve ilkökul mezunu olan anne babaların ayrılma kaygısı ortalamaları, lise mezunu ve lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, ortaokul mezunu olan anne babaların yetişkin ayrılma kaygısı ortalamaları, lisans mezunu olan anne babaların ortalamalarından daha yüksektir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları yaşadıkları eve göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Müstakil evde oturan anne babaların ayrılma kaygı ortalamaları, apartmanda oturan anne babaların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Yetişkin ayrılma kaygısında aylık geliri 6001-8000 aralığında olan anne babaların ortalamalarının 2000 ve altı, 2001-4000 ve 4001-6000 aralığında olan anne babaların ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, babaların yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça demokratik ebeveyn tutumları azalmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile otoriter ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça otoriter ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile koruyucu ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça koruyucu ebeveyn tutumları da artmaktadır.

Annelerin yetişkin ayrılma kaygıları ile izin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, annelerin yetişkin ayrılma kaygıları arttıkça izin verici ebeveyn tutumları da artmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu çalışmada, anne babaların eğitim durumlarına göre bütün ebeveynlik tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla, ebeveynlerin sağlıklı ebeveyn tutumlarına sahip olmaları aldıkları eğitimle ilişkilidir. Bu nedenle anne-baba adaylarının eğitim düzeylerinin artırılmasına yönelik destekleyici projelerin geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Örneğin, eğitim durumu ilkökul, ortaokul, lise veya üniversite terk olan anne-babaların eğitimlerini örgün veya uzaktan verilen eğitimlerle tamamlamaları için çalıştıkları işyerlerinden gerekli kolaylıkların sağlanması, eğitim giderlerinin karşılanması gibi çalışmalar yoluyla anne-baba adaylarının eğitim durumları iyileştirilebilir.

Kadınların yetişkin ayrılma kaygı ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kültürel öğelerin bu sonuç üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, toplumda kadınlara yüklenen sorumluluk bilincinin erkeklere oranla daha yüksek olmasından dolayı, anne babaların çocuk büyüme ve eğitime süreçlerinde kız çocuklarına daha fazla yüklenmemelerinin etkili olacağı düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle, kız çocukları ile erkek çocuklarına olabildiğince eşit davranılmasının kız çocuklarındaki kaygıyı azaltabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, genç anne babaların yetişkin ayrılık kaygıları daha yüksek bulunmuştur. Bu nedenle genç anne babalara yönelik ayrılık kaygılarıyla baş etmelerini kolaylaştırıcı birtakım bilgilendirici eğitimlerin sağlanması veya bu kaygılarını gidermeye yönelik bir takım terapiler almaları konusunda farkındalık sahibi olmaları için okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin birtakım çalışmalar yürütmelerinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada eğitim durumları daha düşük olan anne babaların yetişkin ayrılma kaygıları daha yüksek bulunmuştur. Bu nedenle eğitim düzeyi düşük anne-babaların yaşadıkları kaygı konusunda öncelikle farkındalık sahibi olmaları konusunda öğretmenlerin destekleyici ve rehber olmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada ebeveynlerin yetişkin ayrılma kaygıları ile demokratik ebeveyn tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki; otoriter, koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumları arasında ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu nedenle, sağlıklı ve mutlu çocukların yetiştirilmesinde kilit rol oynayan anne-babaların yetişkin ayrılık kaygılarının daha düşük olması gerekmektedir. Demokratik ebeveynlerin ideal ebeveyn olmaları göz önünde bulundurulduğunda, onların yetişkin ayrılma kaygılarının daha düşük çıkması beklenen bir durumdur. Dolayısıyla, anne-babaların istenen ebeveyn rolünü oynamaları için gerek yetişkin ayrılık kaygısı, anne-baba tutumları gerekse sağlıklı çocuklar yetiştirme konusunda farkındalık sahibi olmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için de özellikle okul öncesi öğretmenlerinin hayati bir rol oynamaları mümkündür. Ancak, okul öncesi öğretmenlerinin ebeveynlere gerekli desteği sağlamaları için kendilerinin de bu konularda gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu bilgi ve becerilerin okul öncesi öğretmenlerine kazandırılması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından birtakım eğitim seminerlerinin, çalıştayların ve konferansların düzenlenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Ayrılma kaygısı bireylerin yaşam koşullarını zorlaştırmakta ve çevresindeki kişilerle iletişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bireylerin bu kaygıyı yaşadığı kişiye yönelik bağımlı yapısı oluşmaktadır. Araştırmalar bunun çocukluktan geldiği veya sonradan oluşabildiği yönünde ikiye ayrılmıştır. Yetişkinliğe kadar devam eden veya yetişkinlikte oluşan bu kaygı ebeveyn tutumlarını da etkilemektedir. Örneğin,

ebeveynlerde yetişkin ayrılma kaygısı arttıkça otoriter tutumda artmaktadır. Bu da çocukların baskı altında kaygı ile büyümesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda yetişkin ayrılma kaygısı arttıkça aşırı koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının artması sonucu çocuklarda kendini kontrol edememe veya dıştan denetimli olma gibi özelliklerin ortaya çıkması muhtemeldir. Bu gibi aile ilişkilerini olumsuz etkileyen durumlara maruz kalmamak amacıyla profesyonel yardımlar alınabilir.

Bundan sonra yapılacak başka çalışmalarda;

Anne babaların ebeveyn tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişkinin, karma araştırma deseninde nicel veriler nitel verilerle (görüşme, gözlem vb.) desteklenerek daha derinlemesine araştırılması sağlanabilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarına çocuğu devam eden anne-babaların yetişkin ayrılma kaygıları ile çocuğunun öğretmeniyle olan etkileşim ve iletişimleri incelenebilir.

Anne-babaların ayrılık kaygılarını azaltacak terapilerin deneysel desende test edilmesi sağlanabilir.

Ayrılık kaygısı yaşayan çocukların ebeveynlerinin ayrılık kaygı düzeyleri incelenebilir.

Ayrılık kaygısı yaşayan çocukların kaygı düzeyleri ile ebeveynlerinin yetişkin ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenebilir.

Demokratik ebeveyn tutumlarına sahip ailelerdeki çocukların gelişimleri ile otoriter ebeveyn tutumlarına sahip ailelerdeki çocukların gelişimleri karşılaştırılabilir.

Anne babaların ebeveyn tutumları ile yetişkin ayrılma kaygıları arasındaki ilişki boylamsal araştırmalar ile çocuğun yaş değişkeninin değişmesine paralel olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut S. (2011). *Preoperatif anksiyete nedenleri ve preoperatif vizitin anksiyete üzerine etkisi*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Dicle Üniversitesi.
- Aktaş, S. (2011). *Evlilik iletişim şekilleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarda görülen dışsallaştırma ve içselleştirme problemleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi.
- Algan, G. A., ve Şendil, G. (2013). Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 33(1), 55-68.
- Alisinanoğlu, F., ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128), 65-71.
- Alkan, M. (2007). *Duygudurum ve anksiyete bozukluklarında panik-agorafobik spektrumun ve erişkin ayrılma anksiyetesinin komorbiditesi ve etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi.
- Altıntaş, İ. (2009). *Ayrılma anksiyetesi tanısı alan çocukların ebeveynlerinin mizaç ve karakter özellikleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2005). *Amerikan Psikiyatri Birliği: Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabı (DSM-IV-TR)*. (Çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *Ruhsal bozuklukların tanısız ve sayımsız elkitabı (DSM-V-TR)*. (Çev. E. Köroğlu), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aminabadi, N., Pourkazemi, M., Babapour, J., ve Oskouei, S.-G. (2012). The impact of maternal emotional intelligence and parenting style on child anxiety and behavior in the dental setting. *Medicina Oral Patologia Oral y Cirugia Bucal*, 17(6), 1089-1095.

- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Arslan, G., ve Kabasakal, Z. (2013). Ergenlerin problem çözme becerileri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 33-42.
- Atlı, Ö. (2011). *Panik bozukluğu ve yetişkin ayrılma anksiyetesi bozukluğu hastalarında Co2 duyarlılığı*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Aydoğdu, F., ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Bahalı, K., ve Tahiroğlu, A. Y. (2010). Okul reddi: Klinik özellikler, tanı ve tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(3), 362-383.
- Bakhla, A. K., Sinha, P., Sharan, R., Binay, Y., Verma, V., ve Chaudhury, S. (2013). Anxiety in school students: Role of parenting and gender. *Industrial Psychiatry Journal*, 22(2), 131-137.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozukları*. Anı Yayıncılık.
- Başbuğ, S., Cesur, G., ve Durak Batıgün, A. (2016). Algılanan ebeveynlik biçimi ve yetişkin ayrılma anksiyetesi: Kişilerarası bilişsel çarpıtmaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27, 1-13.
- Batıgün, A. D., ve Büyükaşahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 105-114.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-908.
- Bazarbashi, F. (2004). *2-6 yaşlarda çocukları olan annelerin duygusal zeka düzeyleri ve bazı demografik özellikleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi.

- Beck, A., ve Emery, G. (2011). *Anksiyete bozuklukları ve fobiler bilişsel bir bakış açısı*. (Çev. V. Öztürk). İstanbul: Litera Yayıncılık
- Bedge, Z. (2015). *Öğretmen ve ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi.
- Bellibaş, E. (2004). *Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olgularının davranış stili özellikleri ile annelerinin mizaç özelliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Ege Üniversitesi.
- Binici Tekin, Z. (2016). *Ebeveyn tutum biçimlerinin 11-18 yaş aralığındaki ergenlerin depresyon, kaygı ve kendilik algıları üzerine etkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stilleri anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi.
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., ve Lansford, J. E. (2011) Parenting attributions and attitudes in cross-cultural perspective. *Parenting*, 11(2-3), 214-237.
- Bowlby, J. (2012). *Güvenli bir dayanak: Ebeveyn-çocuk bağlanması ve sağlıklı insan gelişimi*. (Çev. S. Güneri). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Börekçi, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin, davranışsal, sosyal problemler, aile işlevselliği ve ebeveyn tutumları ile ilişkilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi.
- Brown, L., ve Iyengar, S. (2008). Parenting styles: The impact on student achievement, *Marriage & Family Review*, 43(1-2), 14-38.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canabakan Koç, N. (2015). *Okul öncesi dönem adaptasyon sürecinde ayrılık anksiyetesi bozukluğu geliştirmiş 48-66 aylık çocuklarda ebeveyn tutumlarının etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi.

- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., ve Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
- Çamurlu Keser, C. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi.
- Dağlar, K. (2016). *Okul öncesi çocuklarda anksiyete belirtileri ile annelerinin bağlanma biçimleri ve ayrılık anksiyeteleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi.
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 1113, 487-496. doi:10.1037/0033-2909.113.3.487
- Demir, Y., ve Kumcağız, H. (2015). Öğrencilerin anne baba tutumlarını algılama biçimleri ve şiddete eğilimleri. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 221-234.
- Demircioğlu, H., ve Ömeroğlu, E. (2014). Eğitici anne eğitimi ve anneden anneye eğitim yaklaşımlarının annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1439-1465.
- Dilmaç, B., Hamarta, E., ve Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 127-159.
- Diriöz, M., Alkın, T., Yemez, B., Onur, E., ve Eminağaoğlu, N. (2011). Ayrılma anksiyetesi belirti envanteri ile yetişkin ayrılma anksiyete anketinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22, 1-13.
- Doksat, N. G., ve Çiftçi, A. D. (2016). Bağlanma ve yaşamdaki izdüşümleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(4), 489-501.

- Duman, G. K. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Durak Batıgün, A., ve Büyükaşahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri*, 11, 105-114.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Demiral Büküşoğlu, N., Altıntoprak, E., Bildik, T., ve Korkmaz Çetin, S. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21
- Ertaş, H. S. (2006). *Ayrılma kaygısı bozukluğu*. <http://www.e-psikiyatri.com/Ayrilma-Kaygisi-Bozuklugu-20829>
- Fırat, B. (2015). *Ayrılma anksiyetesi belirtisi gösteren çocuklarda kaygı ve depresyon düzeyinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi.
- Fraenkel, J. R., ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York, NY: McGraw-Hill, Inc.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında ana babalık stillerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi
- Gürlek Yüksel, E. (2006). *Üniversite öğrencilerinin ayrılma bireyleşme özellikleri ve etkileyen etmenler*. Tıpta uzmanlık tezi, Celal Bayar Üniversitesi.
- Haktanır, G, Baran, G., ve Alisinanoğlu F. (1998). Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 22(109), 27-31.

- Halpenny, A. M., Nixon, E., ve Watson, D. (2010). *Parents' perspectives on parenting styles and disciplining children*. Dublin: Minister for Health and Children.
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1994). Bağlanma (yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve). (Çev. A. Dönmez, 1998). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-49.
- Huang, G. H. C., ve Gove, M. (2015). Asian parenting styles and academic achievement: Views from eastern and western perspectives. *Education*, 135(3), 389-397
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.
- İnci, M. A., ve Deniz, Ü. (2015). Babaların tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1-9.
- Jambunathan, S., ve Counselman, K. (2002). Parenting attitudes of Asian Indian mothers living in the United States and in India. *Early Child Development and Care*, 172(6), 657-662. DOI: 10.1080/03004430215102
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Karabulut Demir, E., ve şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karasan, S. (2015). *Bireylerin ebeveynlerinin göstermiş oldukları ebeveyn tutumları ile sahip oldukları düşünme stilleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi.
- Karlıdağ, R., Ünal S., Avcı, A. ve Sipahi B. (2002). Bir olgu sunumu: Ailesel özellik gösteren ayrılma anksiyetesi bozukluğu. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(1), 41-46.

- Kart, N. M. (2002). Yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısı: Sağlık personeliyle yapılan bir çalışma. *Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi.*
- Kashahu (Xhelilaj), L., Dibra, G., Osmanaga, F., ve Bushati, J. (2014). The relationship between parental demographics, parenting styles and student academic achievement. *European Scientific Journal, 10(13), 237-251.*
- Kaya, A., Bozaslan, H., ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 208-225*
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9), 193-204.*
- Kaya, M., ve Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17(17), 31-63*
- Kaymak, P. (2015). *Bağlanma stillerinin okul öncesi dönem sosyal davranışlara etkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi.
- Kozacıoğlu, G. (1986). *Çocukların anksiyete düzeyleri ile annelerin tutumları arasındaki ilişki.* Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Lin, Y.-C., ve Billingham, R. E. (2014). Relationship between parenting styles and gender role identity in college students. *Psychological Reports: Relationships & Communications, 114(1), 250-271.*
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi, 5(9), 201-211.*
- Manicavasagar, V., Mernane, C., Pini, S., Abelli, M., Rees, S., Eapen, V., ve Silove, D., (2010). Adult separation anxiety disorder: A disorder comes of age. *Current Psychiatry Reports, 12(4), 290-297.*
- Manicavasagar, V., Silove, D., Wagner, R., ve Drobny, J. (2003). A self-report questionnaire for measuring separation anxiety in adulthood. *Comprehensive Psychiatry, 44(2), 146-153.*

- Manicavasagar, V., Silove, D., Wagner, R., ve Hadzi-Pavlovic, D. (1999). Parental representations associated with adult separation anxiety and panic disorder--agoraphobia. *The Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 33(3), 422-428.
- McLean, C. P., Asnaani, A., Litz, B. T., and Hofmann, S. G. (2011). Gender differences in anxiety disorders: Prevalence, course of illness, comorbidity and burden of illness. *Journal of Psychiatric Research*, 45(8), 1027-1035.
- Mertol, S. (2011). *Yetişkinlik ayrılma anksiyetesi bozukluğu hastalarında mizaç ve karakter özellikleri*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Munro, S. (2013). Authoritarian? Permissive? Democratic? Your parenting style has a huge impact. *The Brandon Sun*. Erişim: <http://cfswestern.mb.ca/wp-content/uploads/2014/03/authoritarian-permissive-democratic-your-parenting-style-has-a-huge-impact.pdf>
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı*. (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Orçan, M. (2004). *Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal gelişimlerinin algılanan anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Örgün, S. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.

- Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Polat Balcı, G. (2011). *Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde çocukluk çağı travmalarının bağlanma ile ilişkisi*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review*, 17, 47-67.
- Ren, L., ve Edwards, C. P. (2015). Pathways of influence: Chinese parents' expectations, parenting styles, and child social competence, *Early Child Development and Care*, 185(4), 614-630, DOI: 10.1080/03004430.2014.944908
- Rocha Lopes, D., Van Putten, C. M., ve Moormann, P. P. (2015). The impact of parental styles on the development of psychological complaints. *Europe's Journal of Psychology*, 11(1), 155-168.
- Rosen, L. D., Cheever, N. A., ve Carrier, L. M. (2008). The association of parenting style and child age with parental limit setting and adolescent MySpace behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 459-471
- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Atli, S., ve Şahin, B.K. (2015). Okul öncesi dönem: Ebeveyn tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shear, K., Jin, R., Ruscio, A. M., Walters, E. E., ve Kessler, R. C. (2006). Prevalence and correlates of estimated DSM-IV child and adult separation anxiety disorder in the National Comorbidity Survey Replication. *Am J Psychiatry*, 163(6), 1074-1083.

- Silove, D. M., Marnane, C. L., Wagner, R., Manicavasagar, V. L., ve Rees, S. (2010). The prevalence and correlates of adult separation anxiety disorder in an anxiety clinic. *BMC Psychiatry*, 10(21), 1-7.
- Stephens, M. A. (2009). *Gender differences in parenting styles and effects on the parent child relationship*. University Honors Program, Texas State Üniversitesi. Erişim: <https://digital.library.txstate.edu/bitstream/handle/10877/3300/fulltext.pdf>
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Sümer, N., Sayıl, M., ve Kazak Berument, S. (2016). *Anne duyarlılığı ve çocuklarda bağlanma*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şanlı, D., ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şirin, I. (2015). *Annelerin çocuğuna karşı aşırı korumacı tutumuyla annenin çocukluk çağında yaşadığı ayrılık anksiyetesi travması arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi.
- Taner Derman, M., ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Tezel Şahin, F., ve Cevher, F. N. (10-15 Eylül, 2007). *Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış*. Bildiri 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi’nde sunulmuştur.

- Tezel Şahin, F., ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Türk, B. B. (2016). *Yetişkinlerde bağlanma biçimleri kişilik özellikleri ve bu özelliklerin ruhsal sorunlarla ilişkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Ucur, Z. E. (2005). *Farklı aile tutumlarının okulöncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi.
- Uğur, Z. (2010). *Bipolar affektif bozuklukta bağlanma biçimleri çocukluk çağı bozuklukları ve agresyon ilişkisi*. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı
- Varlık Özsoy, E. (2015). *Bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi.
- Wang, H. (2014). The relationship between parenting styles and academic and behavioral adjustment among urban Chinese adolescents. *Chinese Sociological Review*, 46 (4), 19- 40.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç*. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Remzi kitabevi yay.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi kitabevi yay.
- Yavuzer, H. (2016). *Ana baba çocuk: Ailede çocuk eğitimi*. İstanbul: Remzi kitabevi yay.
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 3-16.

Yıldız, C. (2008). *Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.

Yıldızhan, E. (2017). Bağlanma teorisi ve bağlanma bozukluklarına genel bir bakış. *Anadolu Kliniği*, 22(1), 66-72.

Yörükoğlu, A. (1978). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EKLER**EK-1: Çalışma izni**

T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 21796907-44-E.8296164
Konu : Anket Çalışması

06.06.2017

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi :Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının
17/05/2017 tarih ve 8133 sayılı yazıları.

İlgi yazı ekinde gönderilen tezli yüksek lisans öğrencisi Ebru KAYA'ya ait anketin,
müdürlüğümüzce oluşturulan "Anket Araştırma ve İnceleme, Başvuruları Değerlendirme
Komisyonu" nun 30.05.2017 tarih ve 21 nolu karar sayısında belirtilen açıklamalar
doğrultusunda uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Şakir SİĞİNÇ
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Uygun Görüşle Arz Ederim

Nuran ALTAN GÖL
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
06.06.2017

Kıyasettin KİREKİN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres: VAN İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Abdurrahman Gazzi Mah.İskele Cad.65040 VAN
Elektronik Ağ: <http://van.meb.gov.tr>
e-posta:

Bilgi için: Tunay ŞELE ŞEF
Tel: 0 (432) 222 41 64
Faks: 0 (432) 222 41 61

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evrakaorgu.meb.gov.tr> adresinden ef4a-a5e3-32b2-87d5-7f57 kodu ile teyit edilebilir.